

KAYSERİ'DEKİ SURİYELİLERİN VATAN ALGISI, SAVAŞ ÖNCESİ VE SONRASI YAŞANTILARINA DAİR GÖRÜŞ VE DÜŞÜNCELERİ*

 Abdullah TANRIVERDİ^a

 Mustafa ULU^b

Öz

Araştırmada Kayseri’de ikamet eden Suriyelilerin vatan algıları ile savaş öncesi ve sonrası hakkındaki görüş ve düşünceleri ele alınmıştır. Çalışmada nitel araştırma yöntemlerinden fenomenolojik desen benimsenmiştir. Araştırmada 14-52 yaş aralığında olan 23 kişi ile mülakatlar gerçekleştirilmiştir. Mülakatlar esnasında yarı-yapılandırılmış görüşme formu tercih edilmiştir. 2017-2019 yılları arasında gerçekleştirilen görüşmelerin yanı sıra geçici eğitim merkezi, ev ziyaretleri, Suriyelilerin yoğun olduğu yerlerde gözlemler yapılmıştır. Sonuçta bazı erkek sığınmacılarda yeni bir yaşam alanına ihtiyaç duyulduğu ve bu ihtiyacın etkisiyle de vatanın ait olunan yer değil, içinde yaşanılan ve mahiyeti değişkenlik arz eden bir yapı olarak tasavvur edildiği görülmektedir. Bunun yanında görüşmecilerin hemen hepsi Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı olmak istediklerini beyan etmektedirler. Savaş öncesi duruma dair özellikle devletin baskıcı ve kimi zaman zulme varan tutumlarına maruz kaldıkları, dini hayatlarını rahat yaşayamadıkları, düşüncelerini açığa vuramadıkları ve sürekli olarak Suriye istihbaratı tarafından takip edilme korkusuyla yaşadıkları tespit edilmiştir. Savaş konusunda ise rejimin Sünni kesime karşı uyguladığı baskılar, dış güçlerin etkileri, dini değerlere karşı hürmette ve Allah’a kullukta kusur etme, birtakım şahısların maddi hırsları gibi hususlara değinmekte ve savaşın başlama sebebini bu durumlarla açıklamaktadırlar. Ayrıca görüşmeciler, Türkiye’deki Suriyelileri, iyi ve kötü insanlar ile ne iyi ne kötü olan orta dereceden insanlar olmak üzere 3 sınıf olarak görmektedirler. Türk toplumunun yapısı hakkında kadınların daha fazla haklara sahip olduklarını, Türklerin özgür olduğunu düşündükleri anlaşılmaktadır. Ancak Suriye’de sosyal hayatın daha güçlü olduğunu, hayatın daha yavaş aktığını ve hayat pahalılığının Türkiye’den daha düşük seviyede olduğunu belirtmektedirler. Buna ek olarak görüşmeciler genel itibariyle Türklerle ve Kayseri halkıyla olumlu ilişkiler kurduklarını ifade etmektedirler. Görüşmecilerin hemen hepsi Türkiye devletinin sığınmacılara sağladığı imkanlara şükran duyduklarını ifade etmektedirler.

Anahtar Kelimeler: Din Psikolojisi, Suriyeliler, Vatan Algısı, Savaş, Kayseri

* Bu çalışma, “Kayseri’deki Suriyelilerde Kültürel Uyum ve Din” (2019) başlıklı yüksek lisans tezinden üretilmiştir.

^a Arş. Gör., Erciyes Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi, tanriverdi@erciyes.edu.tr

^b Doç. Dr., Erciyes Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi, mustafaulu@erciyes.edu.tr

THE HOMELAND PERCEPTION IN SYRIANS IN KAYSERİ, OPINIONS, AND THOUGHTS ON THEIR PRE AND POST WAR EXPERIENCES

Abstract

In the study, the perceptions and thoughts of Syrians residing in Kayseri about their homeland perception and before and after the war were discussed. In the study, the phenomenological method, one of the qualitative research techniques, was adopted. In the study, interviews were conducted with 23 people between the ages of 14-52. A semi-structured interview form was preferred during the meetings. In addition to the interviews held between 2017-2019, temporary education center, home visits, and observations were made in places where Syrians are concentrated. As a result, it is seen that some male asylum seekers need new living space, and with the effect of this need, the homeland is envisioned not as a place of belonging but as a structure that is lived in and whose nature is variable. Almost all of the interviewees, they declare that they want to become citizens of the Republic of Turkey. Regarding the pre-war situation, it was determined that they were subjected to the oppressive and sometimes oppressive attitudes of the state, they could not live their religious lives comfortably, they could not reveal their thoughts, and they were always living with the fear of being followed by Syrian intelligence. Regarding the war, the regime deals with issues such as the pressures against the Sunni people, the effects of the external powers, the flaws in respect of religious values and servitude to God, and the material ambitions of some individuals and explain the reason for the war to begin. In addition, the interviewer, Syrians in Turkey as they see three classes which are good and bad people, moderate people who are neither good nor bad. Syrians think that women have more rights about the structure of Turkish society and that Turks are free. However, they state that the social life is more durable in Syria, life flows more slowly, and the cost of living is lower than in Turkey. Besides, the interviewees state that they have established positive relations with the Turks and the people of Kayseri in general. All of the interviewees stated that they are thankful for the opportunities provided by the Turkish government to refugees.

Key Words: Psychology of Religion, Syrians, Perception of the Homeland, War, Kayseri

Giriş

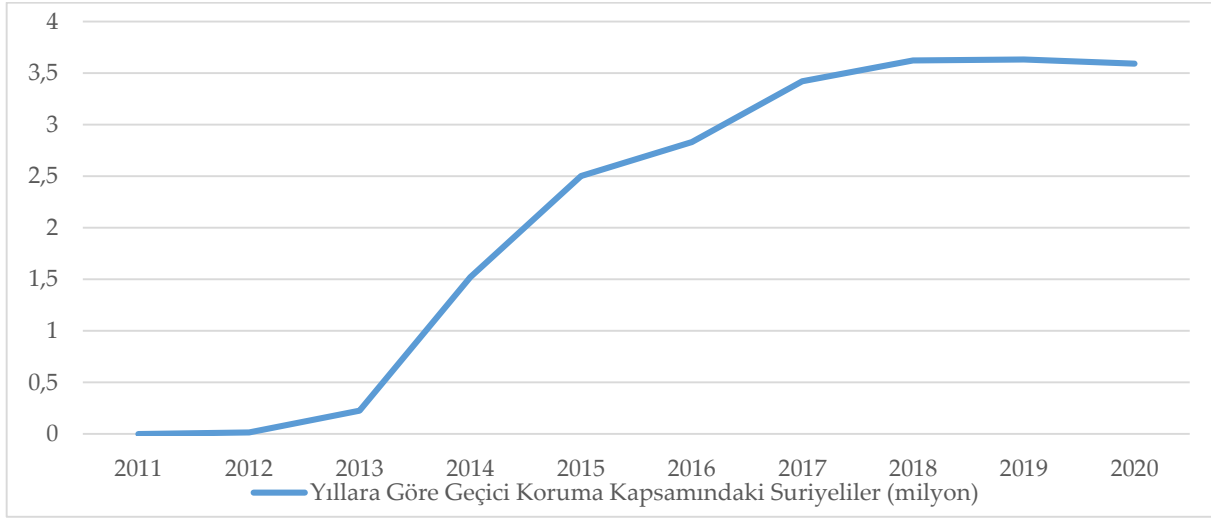
Çağlar boyunca insanların göç etmelerinin nedenleri arasında doğal afet ve felaketler, iklim değişikliği sebebiyle oluşan kuraklık, kaynakların yetersizliği sebebiyle oluşan rekabet ve buna bağlı olarak gerçekleşen savaşlar önemli bir rol oynamıştır ve halen de oynamaktadır. Bunun sonucunda ise köklerinden kopmak zorunda kalan insanlar, can ve mal güvenliğini sağlayabileceklerini düşündükleri bölgelere umuda yolculuk etmektedirler.

Zaman içerisinde gerek ülkelerarası savaşlar gerekse dini, etnik, ekonomik çekişmeler ile bununların neticesinde meydana gelen iç savaşlar, büyük kitlesel göç dalgaları meydana getirmiştir. Modern zamanlarda da durum çok değişmemiş ve insanlar söz konusu nedenlerle halen göç etmek zorunda kalmışlardır. Bu sebeple bazı araştırmacılar içinde bulunan dönemi *göç çağı* olarak isimlendirmeye başlamışlardır (Castles vd., 2014). Birleşmiş Milletler'in verilerine göre 2010 yılında 220 milyon civarında olan uluslararası göçmen sayısı 2017 yılında yaklaşık olarak 258 milyona ulaşmıştır. Tüm uluslararası göçmenlerin yaklaşık üçte ikisi Asya'da (79,5 milyon) veya Avrupa'da (77,8 milyon) yaşamaktadır. Kuzey Amerika (57,6 milyon) ise en fazla uluslararası göçmene ev sahipliği yapmada

üçüncü sırada yer almaktadır. Bunu sırasıyla Afrika (24,6 milyon), Latin Amerika ile Karayipler (9,5 milyon) ve Okyanusya (8,4 milyon) takip etmektedir (*International Migration*, 2017). Anadolu toprakları ise içerisinde bulunulan şartlar ve durumlara bağlı olarak yoğunluk durumu değişebilmekle birlikte sürekli olarak göç olgusunun muhatabı olmuştur. 1922'den 2011 yılına kadar Türkiye, Yunanistan'dan, Balkanlardan, Almanya'dan, Bulgaristan'dan, Halepçe katliamından sonra ve Birinci Körfez savaşından sonra olmak üzere 2 defa Irak'tan, Yugoslavya iç savaşı döneminde Bosna'dan, Kosova'dan ve Makedonya'dan gelen insanları himaye etmiştir. Bu açıdan Türkiye Cumhuriyeti, kuruluşundan günümüze yaklaşık 5 milyon insanı topraklarına kabul ederek dünya ülkeleri sıralamasında en çok göç alan 13. ülke konumunda yer almıştır (*International Migration*, 2017).

Son olarak ise Nisan 2011'den bu yana Suriye'de yaşanan iç karışıklıklar nedeniyle yaklaşık 3,6 milyon kişi Türkiye'ye sığınmıştır (*İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü*, 2020; *Türkiye ve Göç*, 2015, ss. 10-11). Bu açıdan Türkiye'de bulunan yabancıların kahir ekseriyetini Suriyelilerin oluşturduğunu ifade etmek mümkündür. Arap Baharı sürecinde Suriye'de yaşanan insani krizin büyümesi sonucunda 300-400 kadar Suriye vatandaşının, 2011 yılının Nisan ayında Türkiye sınırına doğru hareketlenmesi, toplu bir nüfus hareketinin ilk adımını oluşturmuştur. Suriye'deki durumun ciddiyetini koruması ve sığınmacıların ülkelerine güvenli dönüşlerine imkân verecek koşulların sağlanamamış olması nedeniyle söz konusu sığınmacılara hiçbir ön koşul aranmadan geçici koruma sağlanmıştır (*Türkiye ve Göç*, 2015, ss. 26-27).

Şekil 1. Türkiye'de Yıllara Göre Geçici Koruma Altındaki Suriyeliler (*İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü*, 2020)

Suriyeli nüfusunun 2 milyona yakın bir kısmı erkek geri kalan 1,6 milyonluk kısmı ise kadın Suriyelilerden müteşekkildir. Yaklaşık 2 milyonluk erkek nüfusunun takriben 800 bini de 15 yaş altı çocuk ve 55 yaş üstü yaşlı erkekler oluşturmaktadır. Yine kadın nüfusunun aynı kesimi içinde erkekler kadar olmasa da benzer rakamlar geçerlidir (*İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü*, 2020).

Suriyelilerin yaklaşık 63 bini kamplarda yaşarken geri kalan 3,5 milyona yakın kesim ise kamp dışında yaşamaktadırlar. Hatay'da 3, Kilis, Adana, Kahramanmaraş ve Osmaniye'de 1'er adet olmak üzere toplamda 5 ilde 7 tane geçici barınma merkezi mevcuttur (*İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü*, 2020).

Kamp dışında kalan Suriyelilerin Türkiye'deki şehirlere göre dağılımı ise şu şekildedir: Türkiye'de şehirlerdeki Suriyeli yoğunluğu açısından ilk sırada İstanbul yer almaktadır, ikinci sırada Gaziantep, üçüncü sırada da Hatay gelmektedir. Bu şehirler dışında Şanlıurfa, Adana, Mersin, Bursa, İzmir, Kilis, Konya, Ankara, Mardin ve Maraş illeri de en yoğun Suriyeli nüfusunun olduğu diğer illerdir. Kayseri ise bu şehirlerin ardından en fazla Suriyeli mülteciye ev sahipliği yapan 14. şehirdir. Kayseri'de İç İşleri Bakanlığı Göç İşleri Müdürlüğü'nün rakamlarına göre 77.062 tane Suriyeli yaşamaktadır ki bu sayı Kayseri'nin nüfusunun yaklaşık olarak %5,48'lik bir kısmına denk gelmektedir (*İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü*, 2020).

Suriyelilerin ikamet ettikleri bölgelerdeki kişilerle etkileşimleri, psikolojik ve sosyal ihtiyaçlarının karşılanması, eğitim ve sağlık hizmetlerinden faydalanmaları gibi gereksinimler, yeni birtakım olgular meydana getirmiş ve bazı akademik araştırmalara da konu edilmiştir. Bu bağlamda konuyla ilgili olarak görülebilecek bazı çalışmalar şu şekildedir:

Apak'ın *Suriyeli Göçmenlerin Uyum ve Gelecek Beklentileri: Mardin Örneği* isimli yüksek lisans tezi, nicel araştırma yöntemi kullanılarak Mardin ilinde gerçekleştirilmiştir. 132 kişilik bir Suriyeli örneklemin uyum durumları, gelecek beklentileri, sosyo-demografik ve sosyo-ekonomik özellikleri anlaşılmasına ve analiz edilmeye çalışılmıştır (Apak, 2014). Erkan tarafından kaleme alınan *Suriyeli Göçmenler ve Dini Hayat: Uyum, Karşılaşma, Benzeşme Gaziantep Örneği* makalesinde ise Suriyeli göçmenlerin din algısı, Suriye'deki dini hayat ile Türkiye'de din ve dindarlık yorumu, dini yaşantı arasında bir karşılaştırma yapılmıştır. Çalışmada nitel yöntem tercih edilmiş ve 12 Suriyeli ile görüşmeler gerçekleştirilmiştir (Erkan, 2016). Konuya dair bir diğer önemli çalışma da Arslan, Bozgeyik ve Alancioğlu'nun *Göçün Ekonomik ve Toplumsal Yansımaları: Gaziantep'teki Suriyeli Göçmenler Örneği* makalesidir. Gaziantep'te yaşayan Suriyelilerin sosyal ve ekonomik durumlarını tespit ederek mevcut problemleri ve beklentilerinin neler olduğunu ortaya çıkarmayı amaçlayan çalışmanın evrenini Gaziantep'te yaşayan Suriyeliler oluşturmakta olup örneklem olarak seçilmiş 385 kişiye anket uygulanmıştır (Arslan vd., 2016).

Deniz, Ekinci ve Hülür tarafından kaleme alınan, 2016 yılı Kasım ayında İstanbul Bilgi Üniversitesi yayınlarından çıkan *Bizim Müstakbel Hep Harap Oldu: Suriyeli Sığınmacıların Gündelik Hayatı Antep-Kilis Çevresi* isimli kitap çalışması da araştırma açısından önem arz eden bir eserdir. Suriyelilerin gündelik hayatına odaklanan çalışmada 67 Suriyeli ve 48 Türk vatandaşı olmak üzere toplam 115 kişi ile derinlemesine görüşmeler yapılmıştır (Deniz vd., 2016). Erdoğan'ın 2018 yılında İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları'ndan çıkan *Suriyeliler Barometresi Suriyelilerle Uyum İçinde Yaşamın Çerçevesi* adlı araştırma, Suriyeliler ve Türk toplumunun ortak yaşama durumları, öngörülleri, beklentileri, sorunları, endişeleri, iş birlikleri ve sosyal uyum süreçlerini ortaya koymayı amaçlamaktadır. 26 ilden 2089 Türk vatandaşına anket uygulanmıştır. Suriyelilere yönelik olarak ise 348'i kamp içinde 887'si kamp dışında olmak üzere 1235 Suriyeli hane ile görüşülmüş ve toplamda 7591 Suriyelinin verisine ulaşılmıştır (Erdoğan, 2018b). Erdoğan'ın konuya dair bir diğer çalışması *Türkiye'deki Suriyeliler-Toplumsal Kabul ve*

Uyum isimli kitaptır. Bu çalışma, Hacettepe Üniversitesi Göç ve Siyaset Araştırmaları Merkezi (HUGO) tarafından yapılan alan araştırması temel alınarak ortaya konulmuştur. 2014 yılında gerçekleştirilen araştırmada 18 yaş üzeri 72 Türk ve 72 Suriyeli ile görüşülmüştür. (Erdoğan, 2018a).

3,5 milyonun üzerindeki sayılarıyla toplumsal bir gerçeklik halini alan Suriyelilerin Türk toplumundaki psikolojik sorunları, eğitim durumları, Türk halkıyla ve kendi içlerindeki sosyal etkileşimleri, vatan algıları, savaş tecrübeleri, Suriye'deki durumları, inançlarının karşılaştıkları uyum problemlerine etkileri gibi birçok farklı durumun onların Türkiye'deki hayatlarına yansımaları, adaptasyon ve entegrasyonlarının nasıl gerçekleşeceği gibi psiko-sosyal anlamda oldukça önem arz eden problemler cevap beklemektedir. Buna rağmen halen bu topluluğun yeterli derecede tanındığı ya da bunun için gerekli araştırmaların en azından yeterli düzeyde yapılmış olduğunu söylemek güçtür. Yukarıda bir kısmı zikredilen kısıtlı sayıdaki araştırmada da İstanbul, Mersin, İzmir, Hatay, Konya, Şanlıurfa, Maraş, Mardin, Kayseri, Kilis ve Mersin gibi iller ele alınmıştır.

Kayseri ili özelinde bakıldığında sanayi, iş, sağlık, eğitim gibi imkânları sebebiyle çevre illerden göç alan geçmişte de İran, Afganistan gibi ülkelerden gelen göçmenlere ev sahipliği yapmış olan Kayseri, diğerlerinden hem göç nedeni hem göç dalgasının yoğunluğu açısından farklılık arz eden bir göç durumu ile karşı karşıya kalmıştır. Zira Suriye'den gelen göç dalgasının temel sebebi iç savaş ve insanî dramlar sonucu oluşan mecburiyettir. Ayrıca milliyetçi ve muhafazakâr yönüyle tanınan Kayseri, ilk defa farklı bir milletten 80 bine yakın insanın şehre göç etmesi durumuyla karşılaşmıştır. Ayrıca yapılan bazı ön görüşmelerde Suriyelilerin Kayseri'yi tercihlerinde dini faktörlerin rolünün olması din psikolojisi açısından konuyu daha ilgi çekici bir hale getirmektedir. Bu durum söz konusu olgunun Kayseri'de hem yerli halk hem de Suriyelilerin gözünden araştırılması ve bu konuda bilimsel çalışmaların yapılmasını gerekli kılmıştır. Bu çalışma da Kayseri ilindeki Suriyeliler özelinde söz konusu literatüre katkı sunma amacındadır. Suriyelilerin vatan algıları, savaş tecrübeleri ve Suriye-Türkiye mukayeselerine dair psikoloji alanındaki literatür oldukça kısıtlıyken konunun bir de Kayseri'deki Suriyeliler ekseninde Din Psikolojisi bilim dalının yöntem ve bakış açılarıyla ele alınmasının literatüre özgün bir katkı sağlayacağı bu durumun da araştırmanın önemini artıracığı düşünülmektedir. Bu bağlamda nitel araştırma yöntemi kullanılarak Kayseri'de yaşayan Suriyelilerin vatan algısı, savaş öncesi ve sonrası tecrübelerinin belirlenmeye çalışılması bu araştırmanın özgün tarafıdır. Araştırmadan elde edilen bulgular, literatürle karşılaştırmalı bir şekilde ele alınmaya ve yorumlanmaya çalışılmıştır.

A. YÖNTEM

Araştırmada oldukça vatan algısı, savaş tecrübesi, Türkler ve Türkiye Cumhuriyeti hakkındaki düşünceleri gibi bireysel algıya dayalı konular ele alındığı için derinlemesine görüşmeler yapılması ve daha zengin bir içeriğe ulaşılması amaçlanmıştır. Bu sebeple nitel araştırma yöntemlerinden fenomenolojik desen kullanılmıştır. Araştırmanın hedefleri doğrultusunda amaçlı örneklem yaklaşımlarından maksimum çeşitlilik örnekleme ile görüşülen kişilerden hareketle yeni kişilere ulaşmak hedeflendiğinden kartopu veya zincir örnekleme yöntemlerinden istifade edilmiştir (Yıldırım & Şimşek, 2016, ss. 118-122).

Araştırmada veri toplanırken genç ve orta yaş grubundan Suriyelilerle yarı-yapılandırılmış görüşme formları ile mülakatlar gerçekleştirilmiştir. Söz konusu grubun gündelik hayat içerisinde daha fazla tecrübe ve yaşantıya sahip oldukları, yaşantılarını aktarabilme konusunda daha uygun bir yaş aralığında yer aldıkları düşünülmüş bu doğrultuda söz konusu yaş grubu ile görüşmeler yapılmıştır. Bu amaçla yapılan görüşmeciler seçiminde en küçüğü 14, en büyüğü 52 yaşında olmak üzere 23 kişi ile mülakatlar gerçekleştirilmiş ve araştırma için gerekli veri zenginliği sağlandığı düşünüleneye dek yapılan görüşmeler devam ettirilmiştir. Mülakatların yanı sıra geçici eğitim merkezi, ev ziyaretleri, Suriyelilerin yoğun olduğu mahalleler gibi durum ve mekanlarda gözlemler yapılmıştır. Mülakatlar sırasında ses kayıt cihazı ile kayıt yapılacağı, kimlik bilgilerinin hiçbir şekilde açığa çıkarılmayacağı kendilerine bildirilmiş ve mülakatlardan önce görüşme formunu incelemeleri talep edilmiştir. Gizliliğin korunması adına görüşmecilere anonim isimler verilmiş ve akademisyen olarak faaliyet gösteren kişilerin sayısı daha az olduğu için meslekleri öğretmen olarak belirtilmiştir.

Mülakatların bazıları Suriyeli bireylerin izinleri alınarak ev ziyaretlerinde, bir kısmı geçici eğitim merkezlerinde, bazıları ise önceden randevulaşarak belirlenen farklı dış ve iç mekanlarda gerçekleştirilmiştir. Mülakatlar esnasında hem belli bir sınır çizmesi hem de esneklik sağlaması bakımından araştırmanın amaçlarına daha uygun hizmet edeceği düşünüldüğü için yarı-yapılandırılmış görüşme formu tercih edilmiştir (Yıldırım & Şimşek, 2016, s. 132). Mülakat süreleri yaklaşık olarak 50-120 dk. arasında değişmiştir. Görüşmeler 2017-2019 yılları arasında gerçekleştirilmiştir.

Görüşmeler esnasında araştırma sorularından hareketle düzenlenen ve araştırma ilerledikçe kısmî birtakım düzeltmelere tabi tutulan sorular görüşmecilere yöneltilmiştir. Yabancı dil engelinden ötürü bazı mülakatlar Arapça bilen tercümanlar eşliğinde, diğer görüşmeler ise Türkçe bilen katılımcılarla Türkçe olarak gerçekleştirilmiştir. Ayrıca kadınların çeşitli çekincelerle (araştırmacının erkek olması gibi) araştırmaya katılma konusunda pek gönüllü olmamaları kadın katılımcı sayısının daha kısıtlı olmasına yol açmış ve toplam 23 görüşmecinin 16'sını erkekler, 7'sini ise kadınlar teşkil etmiştir. Bunun yanı sıra bazı Suriyelilerde gözlenen araştırmanın istihbarat adına yapılması gibi bazı çekincelerden dolayı da birtakım soruların cevaplarını almak için kendilerini sadece araştırma amaçlı bir görüşme olduğu hakkında bilgilendirmenin yanı sıra ikna etmek de zor olmuştur. Son olarak görüşmecilerin Suriyeli olmalarından ötürü bazı ifadelerin Türkçe olarak anlaşılabilmesi adına bazı izahlar metne parantez içinde eklenmiştir.

Ayrıca araştırmada geçerlilik ve güvenilirlik açısından da çeşitli yöntem ve tekniklerden istifade edilmiştir. Bu çerçevede çeşitleme yönteminin alt tekniklerinden olan ve farklı özelliklere sahip katılımcıların araştırmada ele alınması çabasını ifade eden veri kaynaklarının çeşitlendirilmesi tekniği kullanılmıştır. Bu stratejiye ek olarak araştırmacının ulaştığı bulguları çeşitli yönlerden karşılaştırarak ve yorumlayarak katılımcıların söylemlerinin altındaki örüntüleri ortaya çıkarma çabasını ifade eden derinlik odaklı veri toplama yöntemi ile konunun uzmanlarının araştırmaya dair değerlendirmelerinin istendiği uzman incelemesi yönteminden de istifade edilmiştir (Yıldırım & Şimşek, 2016, ss. 277-280).

Verilerin analizi için Nvivo12 nitel analiz programı kullanılmış ve söz konusu program ile temalar oluşturularak çalışmanın saha araştırması bölümünün bulgular ve yorum kısmındaki ilgili başlıklar meydana getirilmiştir.

Bu koşullar altında temel olarak “Kayseri’de ikamet eden Suriyelilerin vatan algısı, ülkelerindeki savaş ve sonrasında yaşadıklarına dair görüş ve düşünceleriyle dini algıları ve kültürel uyumları arasında nasıl bir ilişki vardır?” sorusuna cevap aranmaktadır. Ayrıca bu temel soru, aşağıdaki sorularla derinleştirilmeye çalışılmıştır:

- Suriyeliler vatan mefhumunu nasıl algılamakta ve Türk vatandaşlığı konusunda ne düşünmektedirler?
- Suriyelilerin savaş öncesinde Suriye’nin genel (siyasi, kültürel, ekonomik, dini) durumuna ilişkin duygu ve düşünceleri nelerdir?
- Suriyelilerin savaşın çıkışına ilişkin duygu ve düşünceleri nelerdir? Bu kanaatler, onların dini ve psikolojik durumlarını nasıl etkilemektedir?
- Suriyelilerin Türkiye’deki Suriyelilere ilişkin düşünceleri nelerdir ve kendi aralarındaki ilişkiler nasıldır?
- Uyum sürecinde Suriye ve Türkiye’yi nasıl değerlendirmekte ve karşılaştırmaktadırlar?
- Suriyelilerin Türklerle sosyo-kültürel ilişkileri nasıldır?
- Türkiye Cumhuriyeti devleti hakkında Suriyeli sığınmacıların duygu ve düşünceleri nelerdir?

B. BULGULARIN YORUMLANMASI

Çalışma sonucunda elde edilen veriler, Nvivo 12 programı ile analiz edilmiş ve bulgular, betimsel analiz çerçevesinde yorumlanarak ortaya konulmaya çalışılmıştır.

1. Suriyelilerin Vatan Algıları ve Vatandaşlık Arzuları

Suriyelilerin vatan algısı ve vatandaşlık arzusunun uyum sağlama konusunda sığınmacıların motivasyonlarını ve anlam şemalarını etkileme potansiyeli bulunmaktadır. Bu bağlamda değinilmesi gereken meselelerden bir tanesinin vatan olması, Suriye’den ayrılmakla ilgili duygu ve düşünceleri ön plana çıkarmaktadır. Bu çerçevede katılımcıların görüşlerinden bazı örneklerle aşağıda yer verilmektedir:

“Vatan sevgisi, o ayrı bir şeydir... elhamdülillah... hayat şartları olarak... Türkiye daha güzeldir... ama şey olarak mesela... babam, annem, Suriye’de... illaki... özlem... hasret oluyor.” (Ebubekir, 34 yaş, öğretmen).

“Yaşı küçük insanlar, burada Türk gibi yaşıyor. Ama ben... Suriye’yi unutmuyorum. Benim... eğitim hatıram... kültür hatırası... aşk hatırası Suriye’de, her şey Suriye’de... unutmak istiyorum, çünkü hayatım zor, yorgun vs. Ama mümkün değil... bazı genç var mesela... 21-22 yaşında geldi. Yaşıyor, Türkçe konuşuyor... onun hatırası küçük... yeni hatıraları olabilir. Ama ben 30’dan sonra geldim, zor... gurbet hissetmiyorum. Ancak hakikatte ben gurbetteyim.” (Hasan, 38 yaş, öğretmen).

“Vatanımızı bıraktık bize çok ağır geldi.” (Ömer, 35 yaş, boyacı-işçi).

“Vatan anne gibi... ilk geldiğimde tabi... çok zorluk çektim ve videolara bakıyordum keşke benim mahallem(den) geçseler oradan resim alsalar diye... ağlarken... ama elimizden bir şey gelemiyor yani gelse bile bizde oraya gideceğiz ve bir saat iki saat kalmayacağız öleceğiz ya da burada kalacağız bir şekilde bizim aile devam hayat devam edilecek daha gücümüzü alsak ve o zaman dönebiliriz ancak... vatan tabi yani keşke kimseye bırakmasak... daha sakın daha mükemmel yıldızlarda kalırsın ya da saraylarda kalırsın sen köyün ve vatanın nasıl olursa olsun çok özleyeceksin ve gitmek istiyorsun... şimdi biz ne kadar burada toplansak ya da ne kadar ev alsak ya da bir şey yapsak sonuçta oradaki vatan... kim sahip çıkacak... bu süreç inşallah yakın zamanda biter ve hem de Türkiye ye yani bir iyilik yapmış oluruz, inşallah bir şey vermiş oluruz. Bir belgelerimiz eğitimlerimiz aynı zamanda Suriye bize çok ihtiyacı var... biz sahip çıkmasak kim çıkacak Suriye ye Çin mi yoksa Rusya mı yoksa kafirler mi?” (Cemal, 24 yaş, üni. ögr.-tercüman- öğretmen).

“Orası benim vatanım değil mi... anam babam orada... insanın vatanından ayrılması kötü. Evinden, işinden, dostlarından, akrabalarından, kardeşlerimizden ayrı...” (Halis, 52 yaş, ayakkabı imalatçısı).

Çalışmaya katkı sağlayan Suriyelilerin beyanlarından anlaşılabilirdiği kadarıyla, katılımcıların büyük çoğunluğunun Suriye'ye dair güçlü bir aidiyetlerinin olduğu söylenebilir. Birçoğunun Suriye'ye özlem duyması ve Suriye'den ayrılmanın kendilerine oldukça zor gelmesi, hatta vatanın anneye benzetilmesi, katılımcıların çoğu açısından Suriye'nin hala vatan olarak algılandığı konusunda kanıt olarak gösterilebilir. Bu doğrultuda katılımcıların önemli bir kısmının kendilerini Suriye'ye ait hissettikleri ve Suriye'yi de kendilerine ait hissettikleri yorumunu yapmak mümkündür. Zira görüşmecilerden birisinin de ifade ettiği gibi “Suriye'nin kendilerine ihtiyaç hissettiği ve onların da Suriye'yi başkalarına bırakmamak adına imkânlar müsait olur olmaz Suriye'ye sahip çıkmak istedikleri” anlaşılmaktadır. Ayrıca yaşı ileri olan katılımcıların Suriye ile daha güçlü bir bağ tesis ettiği görülmektedir ki, bu da makul gözükmektedir. Yine katılımcılardan birisinin ortaya koyduğu gibi kendisi hayata gözlerini orada açmıştır. Aşk, eğitim, kültür gibi birçok hususiyetle ilgili hatıraları orada yer almaktadır. Bu noktadan hareketle Suriye ile ilgili daha güçlü hatıraları olanların özellikle uzun süre orada yaşamış olan katılımcıların kendilerini Suriye'ye derin bir şekilde bağlı hissettiklerini ileri sürmek mümkündür. Ayrıca değer verdiği dost, akraba veya aile çevresi göç etmeyip Suriye'de kalmış olan kişilerin de Suriye'ye yönelik güçlü hisler ve bağlara sahip oldukları, oraya yönelik derin özlem duyguları içerisinde oldukları anlaşılmaktadır. Bu bağlamda Suriye'ye yönelik bu tarz bağlılık ve özlem duygusu güçlü olanların Suriye'nin düzelmesi halinde dönüş ihtimallerinin yüksek olduğu görülmektedir. Bundan dolayı söz konusu grubun Türkiye'ye yönelik olumlu duygular beslemeleri ve Türkiye halkı ile iletişim kurmaları halinde uyum motivasyonunun artacağı aksi taktirde ise bu motivasyonun olumsuz etkileneceği anlaşılmaktadır.

Sığınmacıların Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı olmak ile ilgili düşünceleri de kültürel uyum stratejisi geliştirmeleri hususunda belirleyici etkenlerden birisidir. Zira bir ülkeye uyum sağlama düşüncesinde olan insanların o ülkenin vatandaşlığını arzulama ihtimallerinin oldukça yüksek olduğunu düşünmek mümkündür. Aynı şekilde vatandaşlık hakkında olumsuz kanaat taşınması da

uyum sağlama noktasındaki arzuya dair fikir verebilecek bir husustur. Bununla birlikte özellikle Suriyeli sığınmacılar bağlamında insanların kendilerini uyum sağlama amacıyla değil, güvence altına alma gayretiyle de hareket edebileceklerini göz önünde bulundurmamak gerekir. Ayrıca bu güvence sağlama arzusunun da uyum sağlama motivasyonunu artırabilmesi imkân dâhilinde yer almaktadır. Bu doğrultuda katılımcıların Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlığı konusundaki duygu ve düşüncelerinden öne çıkan bazı ifadeler şu şekildedir:

“Tabii, istiyorum. Ben hayatım(ı)... Türkiye’de geçirmek istiyorum... inanıyorum ki Türkiye, Müslüman bir ülke. Müslümanların geleceği Türkiye’ye bağlı... ve Türkiye İslam’a bağlı. Başka bir şey diyemezsin...” (Bünyamin, 21 yaş, üni. öğr.-grafik tasarımcı).

“Ben Filistin’den Suriye’ye, Suriye’den Türkiye’ye geldim... ben mesela hiç yani istikrar görmedim, bilmiyorum. Kendimi vatansız hissediyorum. Yani, ben bir vatana ihtiyacım var yani. Yani, öyle yani bence çok zor bir şey... hem güvenmek ihtiyacım var hem vatan ihtiyacım var. Bunlar, her şeyden şu an benim için daha önemli. Yani, ben şu an yani mesela Türk vatandaşı olmayı çok istiyorum... ben Suriye’de iken... bütün haklarım var(dı)... sadece bir kâğıt eksik ve bu... bende eksik yarattı yani... çünkü... her insan... bir vatandaşlığı olması gerekiyor.” (Firdevs, 23 yaş, üni. öğr.).

“Ben Türkiye’yi çok seviyorum, vatandaş olmak istiyorum... vatandaşlık alırsam yapmak istediğim projelerim var... oğlum şu an vatansız, onun için vatandaş olmayı istiyorum, yani bir ülkeye ait olmak ve uyum sağlamak istiyorum. Bunun için de en elverişli ülke Türkiye... Bazen öğretmenlik yapıyorum burada... vatandaş olmak istiyorum, burası benim vatanım, onu öğreteceğim. Suriye kalmadı.” (Abdullah, 30 yaş, grafik tasarımcı).

“Bir dedem... Türk’tü... araştırdık... bilgiler getirdik Suriye’den... aile olarak aldık... Başka yere gitmek için... başı ağrıtmayın diye hiçbir ülke Suriyelileri kabul etmiyor. Ama Türk olarak giderse... başka ülkeye gidebilir... bilmiyorsunuz yani, ne olacağını... belki bir gün kötü bir kişi gelecek, Suriyelileri çıkartacak. Yani, nereye gideceğimiz de belli değil. Çıkartırsa... kimse bizi almayacak. Onu da düşündük.” (Selma, 21 yaş, üni. öğr.).

“İsterim tabii... Biz, bu milletle yaşadık, iyisini gördük kötüsünü gördük. Ama iyiler fazla... Onlar gibi, onlardan biri olmak bizim için şereftir... Araplar, Arap olmalarına rağmen bizim için kötü şeyler yapmış... ama Türkiye Suriyeliler iyisini, kötüsünü bakmadan kapıları açtı... bizim için yaptığı şey, başkası yapmamış. O yüzden... onlardan biri olmak benim için şeref. Gurur duyarım yani. Kayıta olmak, ya da sen Türk olarak öyle söylemiyorum yani. Onu herhangi bir şeyde (ortamda) derim yani.” (Yusuf, 22 yaş, üni. öğr.- grafik tasarımcı).

Görüşmecilerin önemli bir kısmının Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı olmayı istedikleri anlaşılmaktadır. Ancak bu durumun arka planında yer alan endişeler veya istekler birbirinden farklılık arz edebilmektedir. Bazı katılımcılar, bunu bir şeref payesi olarak değerlendirmekte ve Türk vatandaşı olmanın kendileri için bir gurur vesilesi olacağını ifade etmektedirler. Bu durumdaki bazı katılımcıların Türkiye ve Türk vatandaşlığını önemsedikleri, Türkiye’ye İslam’ın geleceği gözüyle baktıkları, ayrıca Arap ve diğer ülkelere nazaran sığınmacılara pozitif yaklaşan Türkiye’nin vatandaşı olmanın önem arz

ettiğini vurguladıkları görülmektedir. Bazı katılımcılar ise Türk vatandaşı olma arzularının altında yatan motivasyonun, kendilerini güvende hissetmek veya Suriye'deki istikrarsızlık durumunun ortaya çıkardığı vatansızlık duygusundan kurtulma gayreti olduğunu ifade etmektedirler. Bu bağlamda bazıları, kökenlerindeki Türklüğü bu gaye için vasıta kılarak herhangi bir olumsuzluğa karşı vatandaşlık temin etmişlerdir. Bazıları ise vatandaşı olmayı temenni etmektedirler. Bu durum ise psikolojik açıdan anlaşılabilir, zira Maslow'un ifadesiyle insanın fizyolojik ihtiyaçlardan sonra en temel gereksinimi, güvenlik ihtiyacı; onun ardından ise ait olma ihtiyacıdır (Forsyth, 2017a, ss. 296-297). Ayrıca Erich Fromm'da ifadesini bulan "kökleşme ihtiyacının" da konunun anlaşılmasında yardımcı olabileceği düşünülebilir. Fromm tarafından dünya üzerinde yaşarken bir yandan da "evde" olma duygusunu ifade eden aidiyet ihtiyacının "kökleşme" veya bir köke sahip olma deneyimi şeklinde tezahür ettiği vurgulanmaktadır. Kökleşme Fromm'un düşüncesinde insan varoluşuna ait önemli bir gereksinimdir ve bu ihtiyaç, ana rahminden ayrılma ile başlayan bir serüvendir. Ona göre "kardeşlik" öteki ile üretken ve verimli bir ilişkiyi simgelerken, "ensest" "anneden, kan bağından, toprağından koparılmaya karşı gerileme bir direnci" simgelemektedir ve insanoğlunun özünde böyle bir direnç gösterme eğilimi mevcuttur (Forsyth, 2017b, ss. 214-215). İnsanın içerisinde yer aldığı ve kendisini ait hissettiği kültürün ve toprağın bir tür anne rahmi gibi yabancı unsurları dışarıda bırakan bir mahiyete sahip olduğunu ifade etmek mümkündür. Kendi kültürünün "koruyucu" ve "kuşatıcı" çeperlerinde yaşayan bir bireyin "zorunlu" olarak bu konforlu alanı terk etmesinin onda bahsi geçen direnç mekanizmalarını harekete geçirmesi ve aidiyetlerini koruma arayışına sevk etmesi oldukça mümkündür.

Bu çalışma gerçekleştirilirken dikkat çeken hususlardan birisi de özellikle bazı erkek sığınmacılarda görülen farklı vatan algıları veya tasavvurlarıdır. Bu tasavvurların bazılarında konu açısından gerekli görüldüğü için aşağıda yer verilmektedir:

"Bir gün mesela, devlet (hükümete) gelirse bizi çıkarmaya çalışıyor... 3 milyon kişiyi sen göndereceksin. Bu 3 milyondan bir grup Türklere savaş çıkacak. Tamam, ben düşünüyorum, tamam bu ülke istemiyor, ben giderim. Ama bazı insanlar düşünmüyorlar ki... diyor ki, 'o sizin yeriniz değildir, Allah size vermedi. Sizin adınızla yazmadı.'" (Bünyamin, 21 yaş, üni. ögr.-grafik tasarımcı).

"...bizim ana düşmanımız kim... İngiliz, Fransız... Peki, İngiliz senin düşmanın ise... İngilizlerin verdiği vatan... ya da çizdiği sınırlar niye vatan olarak kabul ediyorsun... İngilizler bize verdiği vatani ya da sınır(ı). Vatan olarak kabul ettik ve onu savunmaya başladık... İngilizleri düşman olarak düşünüyorsan, İngilizlerin... yaptıklarını kabul etmeyeceksin... Ama... İngilizler(i) düşman olarak düşünüyor ama... birbirimize düşüyoruz. ... ben... Arap'ım mı, değil mi hiç önemi yok... Müslümanım bitti, elhamdülillah... önceden de düşünüyordum... Türkiye'de yaşadığım için bunu düşünmüyorum... burada yok, daha çok ırka önem veriyorlar, o yüzden biraz ırkçılık yaşıyor burada... ırk önemli değil benim, vatan da önemli değil. Vatan derken, yine aynı konuya geliyoruz, Fransızlar, İngilizler bana çizdiği sınır, benim vatanım değil bir kere... 2 hafta önce tartıştık bir arkadaşla. Vatanın nedir, dedim... şu sınırın içindeki toprak mı? Dedim. Evet dedi... referandumdan önce, Hatay senin vatanın değildi, daha sonra senin vatanın içinde oldu... Bu nasıl bir vatan... büyüyor,

küçülüyor... bu değişen bir vatan, vatan olmaz dedim ona... sonra sustu. Tabi ki inanmadı... Ben şey dedim yani, değişen bir vatan benim vatanım değil dedim. Ben de Suriye benim vatanım değil. Ben şu an nerede yaşıyorum, burada yaşıyorum, benim vatanım burada. Ben nereye gitsem... nerede yaşasam, orası benim vatanım. Ya da Müslüman nereye yaşadığı orası benim vatanım yani. Onu savunurum... yani Müslüman toprak olsa, orada benim vatanım onu savunurum. Yani şu anda yurtdışından... Türkiye'ye karşı bir savaş olsa ben gitmez miyim? Giderim tabi. Çünkü bu benim vatanım. Şey katmayalım yani, şu Türk vatandaşlık... Çünkü burası Müslüman bir toprak... ya da ne bileyim şu anda atıyorum, Türkiye arkadaşlar Hindistan Pakistan'a saldırdı. Buradan bir şey gidecek... giderim. Orada Müslüman toprak. O yüzden "vatan" meselesi... daha dine yakın olması, daha din bakışından olması lazım... fiziki olarak bakmayacaksınız..." (Usman, 31 yaş, tercüman).

"Ben, şey vatanımı çok severim... hem Türkiye hem Suriye anlamında. Çünkü ben şeye bakmıyorum, ırka, biz bir milletiz, bu yüzden ben ne için çalışıyorsam bizim milletimiz için çalışıyorum... Bizim vatanımız nerede? Tüm dünyada, nerede kardeşler var, orası bizim vatanımız." (Mustafa, 28 yaş, üni. ögr.-tercüman-dernek görevlisi).

Katılımcılardan birisinin bazı Suriyelilerin Türkiye'den çıkarılmaları halinde savaş çıkarma potansiyelleri taşıdığını söylemesi dikkat çekicidir. Bu düşüncenin geri planında ise Türkiye'nin sadece Türkiye halkına ait bir vatan olmadığı, Allah'ın yarattığı bir toprak parçası olduğu düşüncesi yer almaktadır. Bu düşüncedeki kişilerin yurtlarından çıkmak zorunda kaldıktan sonra tutundukları yeni toprağı benimsedikleri görülmektedir. Ancak burada başka bir milletin egemenliği altında bulunan bir devletin olduğu gerçeğinin göz ardı edildiği ve oradan koparılma tehlikesi karşısında mantığa büründürme savunma mekanizması geliştirdiklerini ifade etmek mümkündür. Yine diğer görüşmecilerin İslam inancından beslenerek Müslümanların yaşadıkları yeri vatan olarak görmeleri, Osmanlı Devleti'nin yıkılması sonrasında gelişen birtakım hadiselerle dayanarak etnisiteye dayalı vatan algısını reddetmeleri ve "ben nereye gidersem vatanım orası" gibi ifadeler kullanmalarının da mantığa büründürme savunma mekanizmasıyla açıklanması makul gözükmektedir. Bu doğrultuda ilgili kişilerin var olan hayat alanlarından ayrılmak zorunda kaldıkları ve bir hayat alanına ihtiyaç hissettikleri, bu ihtiyacın etkisiyle de vatanın kökensel olarak ait olunan yer değil, içinde yaşanan ve mahiyeti değişkenlik arz eden bir yapı olarak tasavvur edildiği düşünülmektedir. Yine Suriyelilerin vatan algılarına ilişkin farklı bir şehirde yapılan bir çalışmada da bazı sığınmacıların benzer vatan algısına sahip oldukları sonucuna ulaşılmıştır (Demirbaş vd., 2018, s. 257). Burada, Festinger'ın ortaya koyduğu üzere bir bilişsel çelişkinin yaşandığı görülmektedir. Diğer deyişle, yaşanan durumla bireyin bilgi, inanç veya düşünceleri çelişiklik arz etmektedir. Bu çerçevede kişi bunu giderme gayretine düşerek ortaya konulan eylemi, inancı yahut olaya ilişkin algıyı değiştirerek yaşanan bilişsel çelişkiyi gidermeye çalışmaktadır (bkz. Festinger, 1968). Ayrıca burada hatalı bir akıl yürütme tarzının ortaya konduğu da düşünülebilir. Zira vatanın sınırlarının çizilmesinde en etkili faktör, vatan uğrunda verilen mücadeledir.

Son olarak konuyla ilgili önem arz ettiği düşünülen meselelerden birisi de Türk halkı arasında da belirli derecede yaygınlık kazandığı söylenebilecek olan Suriyelilerin vatanı için savaşmaktan

kaçındıkları ve vatanlarına ihanet ettikleri düşüncesidir. Bu konuyla ilgili olarak Suriyeli katılımcıların bazılarının görüşleri şu şekildedir:

“Şu an yaklaşık 1 milyon şehidimiz var, gerçekten 1 milyon... bu kadar silah kullandılar ki, yani başka çaren kalmıyor. Gerçekten yani, bu oda gibi bomba atıyorlar. Yani, duracağın bir yer yoktu yani, tamam ben vatanımı savunacaktım ama hiçbir şey yoktu... biz kaçmadık, kaçmaya zorlandık... hayatımızı kurtarmamız gerekiyordu...” (Bünyamin, 21 yaş, üni. ögr.-grafik tasarımcı).

“Burada bize vatan haini diyorlar... vatan haini derken, burada bir savaş var... herkes savaşa gitmiş, sen burada kaldın ya da sen Avrupa'ya gittin... vatan hainlik böyle yapılır. Ama bizim orada durum çok farklı... çıktık sokaklara... kurşunla vurmaya başladı... biz silahsız... ilk başta biz sadece... Esed'i istemiyoruz diye çıktık. Bizi... öldürmeye başladı... bir sürü insanlar... önümüzde... öldürüldü... Amerika olsun... İsrail olsun vs. Bunlar... olaylar(ı) karıştırmaya başladı... Esed'in kendisi de birkaç muhalif grubu oluşturmuştur yani, silah vermiş. Yani, biz burada sivil insanları öldürmüyoruz, diye bu şeyler yapmışlar... yani, orada... 2 grup savaşıyor diye bir şey yok. Esed'in var uçakları, füzeleri, askerleri, silahları vs. Biz... birkaç kişi neydi adı, kalaşnikof(u var sadece)... Havadan geliyor füze, bumm. 2-3-10 ev yıkıyor, insanlar ölüyor, ben de yaşadım yani... Yani... orada kaçmamak durumun yok... kiminle savaşacaksın, uçakla mı?... baksan şimdi Suriye'den kaçanlar... hepsi Sünni zaten... Şiilere zaten hep silah vermişler, bizi öldürmeye başlamışlar... o yüzden... biz... vatana ihanet etmedik... biz, savaştan kaçmamışız... öldürülmekten kaçmışız... orada oturup ölmenin bir anlamı yok... hala da yok... ölsem ne olacak ki? Boşa öleceksin... bu intihar sayılır... burada oturacaksın, bekleyeceksin füzeyi... uçak gelecek, seni öldürecek... Hz. Peygamber (s.a.v), Mekke'den Medine'ye hicret ederken vatan haini miydi? Haşa ve kella. Vatanı mı satmış, vatansız mıydı?... Yani, Suriyeliler vatan haini, vatansız, vatan satan... o zaman, Peygamberimiz (s.a.v)'de aynı şey diyeceksin... madem... o kadar vatanını seviyorsun, git PKK ile savaş... Sen gitsen, PKK'yla savaşacağım, buradan gitsen yani, mantıksızlık. Ama sen Suriye'den niye çıktın? Niye vatanını sattın diyeceksen, ben de aynı cevabı vereceğim...” (Usman, 31 yaş, tercüman).

“Çok duyuyoruz... Suriyeliler... sahip çıkmadılar vatanına... bıraktılar buraya geldiler onlardan ne hayır bekliyorsunuz... çok korkan bir adamlar... kadınlar gibi saklandı Türkiye'de... biz ne diyecektik bu kardeşlerimize... fitne içerisinde ne arayabilirsin ki... o zaman mesela 1980'lerde neden Almanya'ya gittiniz diyemiyoruz... çünkü burada biz bir misafiriz... sessiz kalacağız... nasıl istiyorsanız dememiz gerekiyor” (Cemal, 24 yaş, üni. ögr.-tercüman-öğretmen).

Konuyla ilgili olarak iki unsurun öne çıktığı düşünülmektedir. Bunlardan birincisi Suriye'deki savaşın klasik bir savaş olmayıp bir iç savaş olduğu vurgusu, diğeri ise konuyla ilgili verilen birtakım savunmacı örneklerdir. Öncelikle Suriye'deki savaş ile ilgili düşünceler ele alındığında bu konuda katılımcıların haklılık paylarının bulunduğu düşünülmektedir. Zira Suriye'de yaşanan savaşta ülkenin bir olup herhangi bir yabancı unsurla savaşmadığı bizzat ülke yöneticileri ile halkın çoğunluğu

arasında cereyan eden ve tarafların net olmadığı bir durum mevcuttur. Çatışma içerisinde yer alan tüm unsurların aynı ülkenin vatandaşı olması, hatta belki de arkadaş, kardeş, akraba olabilmesi durumu dahi söz konusu olabilmektedir. Ayrıca, devletin ağır silahlarla ve hava destekli olarak muhalif kesimlere saldırdığı buna karşılık muhalif kesimlerin ise çok daha zayıf silahları olup hava desteği olmadığı da hatırdta tutulmalıdır. Bu noktada sığınmacıların ilgili ortamı terk etmeleri insanın psikolojik yapısı açısından anlaşılabilir bir husustur. Zira burada Freud'un vurguladığı şekliyle yaşama içgüdüsünün etkinliğinin söz konusu olduğu savunulabilir (Forsyth, 2017c, ss. 18-22). Bununla birlikte sığınmacıların kendi durumlarını Hz. Peygamberle mukayese ederek, kendilerine vatan haini diyenlerin Hz. Peygamber'i de vatan haini saymış olacakları, Türklerin de 1980'lerde Almanya'ya göç ettikleri veya kendilerini ayıplayanların PKK ile savaşa gitmediklerinden ötürü kendileri ile aynı durumda oldukları akıl yürütmelerinin hatalı olduğu düşünülmektedir. Bu hatanın da bilişsel çelişki (bkz. Festinger, 1968) ve onun neticesinde ortaya konulan mantığa büründürme savunma mekanizmasının ürünü olduğu söylenebilir.

2. Suriyelilerin Savaş Öncesi Duruma İlişkin Duygu ve Düşünceleri

Katılımcıların savaş öncesi durum hakkındaki duygu ve düşüncelerinin de Kayseri ve Türkiye'ye uyum sağlamalarında etkili olabileceği savunulabilir. Bu minvalde katılımcıların savaş öncesi Suriye algılarının müspet olması durumunda Suriye'ye dönme isteklerinin süreç uzasa da daha canlı olabileceği düşünülmektedir. Dolayısıyla da savaş öncesi Suriye'ye ilişkin daha olumlu algılara sahip olanların olumsuz olanlara nispetle Türkiye'ye uyum sağlama motivasyonlarının daha düşük düzeyde olabileceği düşünülebilir. Söz konusu durum Suriyelilere yönelik farklı iller ve örneklerde yapılmış olan Sağır'ın ve Erdoğan'ın çalışmalarında da ele alınmakta ve oradaki katılımcıların önemli bir kısmı savaş öncesi yaşantılarını olumlu olarak anlamlandırmaktadır (Erdoğan, 2018a, s. 110; Sağır, 2018, ss. 199-201). Bu çalışma bağlamında ise görüşmecilerin savaş öncesi Suriye'sine ilişkin duygu ve düşünceleri olumlu olanlar ve olumsuz olanlar bağlamında değerlendirilecektir. Bu doğrultuda savaş öncesi Suriye'ye dair genel olarak olumsuz görüşler bildiren katılımcıların ifadelerinden öne çıkanlar şunlardır:

"Savaş olmadan önce, elektrik sıkıntımız vardı, su sıkıntımız vardı... niçin?... devlet... hiç çalışmadıkları için." (Bünyamin, 21 yaş, üni. ögr.-grafik tasarımcı).

"Biz Suriye'deyken her kişi sabah namazına her zaman giderse, istihbarat şubesine taktır (ifade) veriyor. ... Neden, her sabah namazına gidiyorsun? ... sen teröristsin... sen bize zarar veriyorsun... bir memur oldun devlette, devlet seni kabul etmez... sen müteşeddidsin, derler. Özgürlük, hiçbir zamanda hissetmedik... fesad var, rüşvet var, devlet... kötü davranıyor... biz her zaman yani, kusura bakma "hayvanlar gibi hissettik" Suriye'de... sen insan değilsin... okuyorsun ama büyük olmayacaksın... 2008... 2011'e kadar... Şii mezhebi Suriye'de çok yaygın olmuş... fakir bir aileye gidiyorlar... sen mal ihtiyaç varsa vereceğiz ama sen Şii olacaksın... ailenizi ve arkadaşlarınızı Şii mezheplerine hidayet vereceksin... bu savaş(ın)... bir sebep(i)... diyebiliriz ... maliye... askeriye... eğitim... genel emniyet müdürlüğü (Şiilerden oluşuyordu)." (Tahir, 22 yaş, üni. ögr.).

“Esed çok zalimdi... babasından beri... Esed babası ölmüş... gelmişler, referandum yapmışlar, oğlunu... başbakan olarak koymuşlar. Yine zulüm devam ediyor. Yolsuzluk... Şii-Sünni ayrımı var... Şiisin sen 1.derece vatandaşsın. Sünnisin, sen vatandaş sayılmıyorsun. Tabi ki, paran varsa sayılırsın.” (Usman, 31 yaş, tercüman).

“Suriye’deyken mesela bir şey istedim senden sen bana vermediğin için sana kırıldım ve o zaman sana bir zarar vermek istiyorum yani... (iftira atılıyor) küçük kâğıtlar gönderiyor (polise) tabi Suriye’de iken kim şikayet ettiyse hiç adı çıkmıyor o zaman ya da çok para verecek yani rüşvet (verecek) bilmek (için)... mesela çok az bir miktar... hem Şiiler hem Nusayriler var ama istemiyoruz yani yüzde 95 biziz yüzde 5 onlar, her seçim yaptığında yüzde 99... görevliler... millet kimse ona (Esed) vermiyor yüzde 99 çıkartıyor yani mesela... kimse görmesin diye oy veriyor (görevli) ona soruyor... Esed değilse... oyunu tekrar attırıyor ve hapishaneye gidiyor” (Cemal, 24 yaş, üni. ögr.-tercüman-öğretmen).

“Esed babası... lanetli... 50 yıldır onunla, oğlu hükmettiği sürece, artık millet korku şey yaptı her eve. Hatta şey de diyorlar... ‘susun, susun duvarlar kulağı vardır’ diyorlar... o kadar şey yaptı. Hatta erkek, eşyle konuşurken bile evde... korkuyorlar yani. Anlatabildim mi? Korku... devrim olmasın diye herkese yerleşti. Ondan dolayı artık biz korkuyoruz yani... Şu an Türkiye’deyiz dayımın oğlu (burada dahi korkuyor).” (Yusuf, 22 yaş, üni. ögr.-grafik tasarımcı).

Sığınmacıların ifadelerinden anlaşıldığı kadarıyla büyük çoğunluğun savaş öncesi Suriye’ye dair oldukça olumsuz tecrübe ve algıları bulunmaktadır. Bu çerçevede devletin ülkeyi ihmal ettiği, mezhepçilik yaparak Sünnilere ayrımcılık yaptığı, özgürlükleri kısıtlayarak baskı rejimi kurduğu, dindar insanları tahkikata tabi tuttuğu, halk arasında güven problemleri yaşanmasına neden olduğu, oy verme gibi demokratik süreçleri güç kullanarak manipüle ettiği, korku kültürünü hâkim kıldığı katılımcılar tarafından ifade edilmektedir. Bu durumların savaş öncesi süreçte de insanların ülke yönetimi ve gidişatı hakkındaki düşüncelerinin büyük ölçüde negatif olmasına yol açtığını ileri sürmek mümkündür. Özellikle katılımcılardan birisinin ifadesiyle “*hayvanlar gibi*” hissetme duygusu yaşananların ne ölçüde derin bir psikolojik içerik taşıdığına dair ipuçları vermektedir. Dolayısıyla her ne kadar vatandaşı olmak bakımından Suriye’ye bağlılıkları olsa da savaş başlamadan dahi katılımcıların önemli bir kısmının ülkeye dair aidiyetlerinin zarar görmüş olduğu ileri sürülebilir. Bunlara bir de savaş ve sonrası travmalar eklendiğinde sığınmacılar açısından Suriye yönetiminin oldukça olumsuz çağrışım ve algılarla anıldığı yorumunu yapmak mümkündür. Ayrıca Türkiye’deki özgürlükçü ortamın özellikle psikolojik rahatlık anlamında kendileri açısından oldukça değerli olduğunu ve bu bağlamda bu kişilerin kültürel uyum konusunda daha yüksek motivasyon taşıyabileceklerini düşünmek imkân dahilindedir.

Birçok katılımcı savaş öncesi Suriye’ye dair olumsuz görüş ve algılardan bahsetse de bazı katılımcılar, savaş öncesi hakkında olumlu birtakım ifadelerde bulunmaktadır. Bu ifadelerden öne çıkanlar aşağıda yer almaktadır:

“Ora daha iyiydi savaştan önce.” (Hatice, 29 yaş, ev hanımı).

“Zaten Şam biraz sakindi... rahattım her açıdan, ailem vardı. Nasıl diyeyim halalarım, teyzelerim onlara gidiyorduk... Osmanlı... şöyle göstermeye çalışıyorlar, yani İsrail gibi... ama herkes doğru olmadığını biliyordu. Bilinç vardı. ben Suriye’deyken... küçüktüm. Bu yüzden, diyorum acaba küçük olduğum için mi öyle düşünüyorum... en mutlu insan bendim diyebilirim. Ama bilmiyorum, çocuk muydum, ya da hayat orada öyle miydi?” (Selma, 21 yaş, üni. ögr.).

“Suriye önce güzel rahat ama... savaştan sonra kötü.” (Ayşe, 36 yaş, ev hanımı).

“Hayatımız güzeldi... durumumuz... iyiydi... sıkıntı... para konusunda hiç yaşamadık... Suriye’de yaşadığımız bütün komşularımız, ilişkimiz iyiydi... her insan ülkesini beğeniyor yani bir şey diyemez... Türkiye’den çok satış oluyor(du). Biz mesela Şam’da yaşıyoruz ama Türk kıyafetini satın alıyorduk...” (Bünyamin, 21 yaş, üni. ögr.-grafik tasarımcı).

Anlaşıldığı üzere savaş öncesi dönem hakkında olumlu görüş bildirenlerin düşünceleri de ifade edilen olumsuz duygular ve düşünceleri tam olarak reddetmemektedir. Olumlu görüş bildiren katılımcılar kendi şahsi hayatları açısından Suriye’de daha rahat ve mutlu olduklarını ifade etmektedirler. Bu durum ise anlaşılabilir bir husustur. Zira katılımcılardan birisinin ifadesiyle “*her insan ülkesini beğeniyor*”. Bu bağlamda katılımcıların kendi soydaşları ile aynı ülkede bulunmaktan ve sevdikleri, değer verdikleri kişilerin orada bulunmasından dolayı savaş öncesi Suriye’ye dair olumlu ifadelerde bulunmaları muhtemeldir. Bazı katılımcılar çocuk sayılabilecek bir yaşta oradan ayrıldıkları için o dönemdeki yaşantıyı sağlıklı bir şekilde değerlendirme konusunda sıkıntı yaşayabilmeleri de olasıdır. Ayrıca devletin resmî ideolojisi ile halkın inanç ve yaşantıları arasında bir çelişki ve çatışma olduğu yargısına da ulaşmak mümkündür. Dolayısıyla savaş öncesi duruma ilişkin olarak katılımcıların, o dönemki yöneticiler hakkında genel anlamıyla olumsuz, toplumdaki insani ilişkiler ve halkın birbirine karşı tutumu konusunda ise çoğunlukla olumlu algı ve düşüncelere sahip oldukları görülmektedir.

3. Suriyelilerin Savaşın Çıkış Nedeni Hakkındaki Duygu ve Düşünceleri

Araştırma içerisinde söz konusu edilen durumlardan bir tanesi de savaşın çıkış nedeni ve seyri konusunda görüşmecilerin duygu ve düşünceleridir. Katılımcıların bu noktadaki görüşleri, savaşa ve Suriye’ye dair algı ve duygularının ortaya konulması açısından önem arz etmektedir. Bu durumun da kültürel uyum bakımından konunun daha geniş bir perspektiften anlaşılmasına katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Bu doğrultuda Suriye’deki savaşın nedeni, keyfiyeti ve seyri konusunda katılımcıların görüşlerinden belirgin olan örnekler aşağıdaki gibidir:

“Bu düşmanlarımızın bir projesidir... büyük âlimlerimiz çok nasihat etti... dinlemediler. Şimdi... pişman oldular... özet olarak fitnedir...” (Ebubekir, 34 yaş, öğretmen).

“Suriye’deki savaş değil. Felaket. Klasik Savaş değil... Suriye’deki vatan meselesi değil. Tiyatro, ideolojiler, Amerika, PKK, IŞİD, İran Şii-Sünni falan... Suriye’deki... fitne, karışıklık, tecavüz... insanlar kaçıyor, şeref için... iç savaş, fitne... Amerika... Arabistan... İsrail... herkes orada... bu şeref savaşı değil, şerefsiz savaşı.” (Hasan, 38 yaş, öğretmen).

"Suriye'de... iç savaş var... eğer dış savaş varsa... hepimiz... aynı cephede... savaşıyoruz. Ama iç savaş olduğu için, birbirimize çok kötü davranıyoruz biz... Allah kimseye göstermesin. (bu iç savaş) Baskıdan kaynaklanıyor... Suriyeliler, özgürlük için çıktılar... Suriye'de... 2008 zamanından 2011'e kadar... Esed tarafından... fakir bir aileye gidiyorlar... mal ihtiyaç varsa... iş ihtiyaç varsa ne istersen biz yaparız ama Şii olacaksın... Bu savaştan bir sebep, neden de diyebiliriz yani..." (Tahir, 22 yaş, üni. öğr.).

"Savaş dış güçlerin oyunu. Savaş kendi kendine çıkmadı... yabancılar getirdi..." (Halis, 52 yaş, ayakkabı imalatçısı).

"Önceden planlanmış bir şeydir... milleti nasıl ayağa kalktıracığını çok iyi düşünmüşler... hani Mısır'da şey oldu ya o Mübarek devrildi... çocuklar... okulda şey yazdı... bizim şey var ya göz doktoru (Esed) 'Ey doktor sana sıra geliyor'... karakola götürüyorlar... (Karakoldakiler) "çocukları unuttun" diyor. 'Bir daha (dünyaya) getirin. Getirmeyi bilmiyorsanız, eşlerinizi getirin biz de yapmayı biliyoruz' demişler. Öyle olunca... Der'a'daki millet... meydana inmeye başladı... Der'a'dan Humus... Şam'ın... köyleri... Halep... ondan sonra... bölge... ayrılmaya başladı." (Yusuf, 22 yaş, üni. öğr.- grafik tasarımcı).

Katılımcıların ifadeleri göz önünde bulundurulduğunda savaşın başlama nedeni konusunda en sık atıf yapılan iki unsurun dış müdahaleler ile ülke içinde rejim tarafından uygulanan baskı ve zulüm olduğunu söylemek mümkündür. Görüşmecilere göre, dış güçler tarafından planlanan bir proje, Der'a'daki okul çocuklarının rejime yönelik yazdıkları yönetim gücünün kaybedileceğini ifade eden yazılarının akabinde, polislerin çocuklara yaptıkları işkenceler ve ailelerine yönelik ahlak sınırlarını aşan söylem ve tutumları ile başlayan gösteriler vasıtasıyla hayata geçmiştir. Daha sonra bu gösteri ve protestolar diğer şehirlere de yayılmış ve yine katılımcıların ifadeleriyle bu durum ülke içinde bir iç savaş ve fitne ortamının meydana gelmesine sebebiyet vermiştir. Ayrıca katılımcıların bu iç savaşın çıkışında etkili olduğunu kabul ettiği diğer bazı faktörler de mevcuttur:

"Bizimkilerde dine küfretmek çok... belki Allahu a'lem, bizim bu başımıza gelenlerin sebeplerinden birisi bu... çok yaygın derken yani, illaki caddeden geçerken yani, bi duyacan yani." (Ebubekir, 34 yaş, öğretmen).

"Ben 2 defa göç ettim. Hem dedem Filistin'den Suriye'ye... hem ben Suriye'den Türkiye'ye... biz zaten... hep baskı altındaydık... Tunus'ta bir şey çıkınca biz de çıktık... Filistin, yani İsrail devleti bize çok yakın ve biz Suriye'de herhangi bir şey olduğunda ya da insanlar haklarını kazandıklarında ilk düşünecekleri şey, Filistin'i İsrail hükümünden kurtarmak. İşte, İsrail tehlikeye girmemek için... bu hale geldik..." (Firdevs, 23 yaş, üni. öğr.).

"Zalim... yolsuzluk vs. ... orada, ... Şii-Sünni ayrımı var... Şiisin sen 1. derece vatandaşsın. Sünnisin, sen vatandaş sayılmıyorsun. Tabi ki, paran varsa sayılırsın... Tunus'ta başlamış, Mısır'a geçmiş, ondan sonra... biz de yapalım dedik. Eee çıktık sokaklara, bizi vurmaya başladı, kurşunlar... biz silahsız... sadece... Esed'i istemiyoruz diye çıktık. Bizi vurmaya başladı, öldürmeye başladı... bu savaş bitmesin, Sünniler öldürülsün (istiyorlar)... baksan şimdi Suriye'den kaçanlar... hepsi Sünni." (Usman, 31 yaş, tercüman).

“Önceden gönüllü olarak savaşıyorduk, sonra işin içine bir şekilde dolar girdi ve herkesi bir şekilde lider olma sevgisi bürüdü. O yüzden Suriye’deki savaş durmayacak, çünkü buna müstahak oldu. Suriye’nin durumu önceki gibi değil maalesef.” (Abdullah, 30 yaş, grafik tasarımcı).

“Sadece Arap ülkelerinde Suriye kaldı. Bu yüzden bu savaş, yapıldı onlara... gerçek Müslümanlar olmasın diye bu savaş başladı. Ben, böyle düşünüyorum... Bir de... belki Allah’a daha yakın olsaydım... Allah müdahil olacaktı. İnsanlar aracılığıyla belki... sadece oradaki savaş yapanları değil. Ben de bazen suçlu hissediyorum kendimi... bence başta imtihan oldu, sonra ceza oldu.” (Selma, 21 yaş, üni. öğr.).

Bu bağlamda özellikle dini içerikli sebeplerin öne çıktığı ifade edilebilir. Söz konusu nedenler hakkında katılımcılardan bazıları, bu iç savaşın hakiki Müslümanların yok edilmesini amaçladığını, diğer bazıları bölgedeki Sünni unsurları yok etme amacıyla olduğunu ifade etmektedirler. Bazı Suriyeliler ise bu savaşın insanlara dini bir imtihan olarak geldiğini ancak bu imtihanı kazanamadıkları için bir tür manevi cezaya dönüştüğünü söylemektedirler. Dolayısıyla da dini zafiyetlerinden ötürü bir tür suçluluk duygusu yaşadıklarını belirtmektedirler. Kimileri ise Suriyeli bazı Müslümanların dine ve din figürlerine dair saygı sınırlarını aşan hakaret türevi ifadelerinden dolayı Allah’ın Suriye’ye bir ceza vermiş olabileceğini söylemektedirler. Yine bu iç savaşın ortaya çıkmasında Sünni kesime Şii olma konusunda baskı yapılmasının da etkisinin olduğu bazı katılımcılar tarafından dile getirilmektedir.

Yine bazı katılımcılar bir açıdan mezhep savaşı rengini taşıyan bu iç savaşa Sünnilerin hazırlıklı olmadıklarını belirtmektedirler. Sünnilerin özellikle askerlik konusunda Şiilerin aksine gevşek davrandıkları ve bunun neticesinde ise savaşta kendilerine öncülük etme ihtimali olan asker Sünni kadrolardan yoksun kaldıklarını ifade etmektedirler. Bu bağlamda *Cemal*’in ifadeleri şu şekildedir:

“Savaşımız savaş değil bir fitne içerisinde başladık... taksir (kusur) bizde... bizimkiler askerlik yap hızlıca dön... para alın ve benim çocuğumu hiç almayın diyen çok bizden ehli sünnetten var...Şiiler ve Nusayriler diğerleri onlar çocuğunu... askerliğe veriyor ve orada gönüllü olarak... devam ediyor... sonra yükseltiyor rütbelerini yavaş yavaş... Suriye’deyken bir... biz çıktık elimizde hiçbir şey yok ve devlette hiçbir tanıdığımız yok ve biz ehli sünnet ve cemaatten yüksek rütbeli bizimle çıkacak... yok... bunun için fitne başladı... keşke İsrail gelse Suriye ye birinci şehit ben olsam...” (Cemal, 24 yaş, üni. öğr.-tercüman- öğretmen).

Bu çerçevede özetle Suriye’de zannedilenin aksine klasik bir savaş olmayıp bir tür iç savaş ve fitne ortamının söz konusu olduğu görülmektedir. Bu durumun ortaya çıkmasında da ülkedeki siyasi, dini, mezhepsel anlamdaki dayatma, baskı ve zulme varan uygulamaların; yabancı ülkelerin Suriye’ye dair planları ile müdahalelerinin ve maddi-manevi birtakım dini içerikli nedenlerin etkili olduğunun düşünüldüğü anlaşılmaktadır. Dolayısıyla sığınmacılar hakkında yargıda bulunurken onların klasik bir savaştan değil bir tür iç savaştan çıktıklarının göz önünde bulundurulmasının kültürel uyum süreçleri ve toplumsal ilişkiler açısından önem arz ettiğini ifade etmek mümkündür. Ayrıca bu çalışmanın katılımcılarının belirttiklerine benzer nedenlere Suriyeli kadınlar örneğinde farklı şehirlerde yapılan bir çalışmada da rastlanmaktadır (Sağır, 2018, s. 203).

4. Suriyelilerin Türkiye'deki Suriyelilere Dair Düşünceleri

Suriyeli sığınmacıların kültürel uyumları hususunda yorum yapabilmek için onların Türkiye'de yaşayan diğer Suriyeliler hakkındaki duygu ve düşüncelerini anlamak önemli bir gereklilik olarak değerlendirilebilir. Bu çerçevede katılımcıların ifadelerinden öne çıkan bazı hususlar aşağıdaki gibidir:

“(Kayseri'deki Suriyeliler)... zaten Suriye'deyken biz bunları sevmiyoruz. Çok berbatlar yani... Hiç insan gibi bakmıyorum ben bunlara, gerçekten yani... hepsi değil de ama genel olarak böyle... (Türkiye'deki Suriyeliler) Bazıları kötü, bazıları iyi, bazıları yarı yarıya.” (Ravza, 23 yaş, üni. ögr.).

“(Türkiye'deki Suriyeliler)... iyisi de var, kötüsü de var... ama çoğu iyi... ekmeğinin peşinde koşuyor... kötü insanlar her yerde var.” (Usman, 31 yaş, tercüman).

“Suriyeli nankör. Mesela benimle para varsa sohbet ediyor yoksa etmiyor.” (Mahmud, 14 yaş, işçi).

“(Türkiye'deki Suriyeliler)... alıştığım Suriyeliler gibi değil... orada hep iyi insanlar görüyordum... ama... her millette iyi insanlar var, kötü insanlar var.... Türkiye'ye yakın sınırları... onlar, gerçekten cahillerdi... eğitim yoktu... onlar(a)... çok bakılmıyordu... fakir, her şey diyebilirim. Yani, ne kötü düşünürsen öyle düşün.” (Selma, 21 yaş, üni. ögr.).

“Allah yardım etsin. Herkes birbiri gibi, herkes evini barkını bırakmış memleketini bırakmış gelmiş.” (Yasin, 50 yaş, şoför).

“(Türkiye'deki Suriyeliler) 2 kısma ayrılıyorlar... bir kişi... benim baktığım gibi bakıyor. Türkiye ne yaptıysa bizim için yaptı. Başkası bakamaz, yapmaz yani. Ne kural varsa, artık yaşamak zorundayız yani... Diğerleri, onun işine gelmiyor... artık devlete laf atıyor... toplum yani. Mecburen olacak... Allah'ın hikmeti.” (Yusuf, 22 yaş, üni. ögr.- grafik tasarımcı).

Temel olarak katılımcıların zihinlerinde Suriyelilerin üç sınıf olarak görüldüğü ifade edilebilir. Bu tasnifin iyi insanlar, kötü insanlar ve ikisinin arasında yer alan orta derecedeki insanlar şeklinde olduğu görülmektedir. Yine anlaşılabilirliği kadarıyla katılımcılardan önemli bir kısmı, Türkiye'de yaşayan Suriyelilerin iyi insanlar olduklarını düşünmektedir.

Ancak bu düşünceyi Suriyelilerin genelinin düşüncesi şeklinde kabul etmek yanıltıcı olabilir. Zira bazı görüşmeciler Kayseri'deki, bazıları ise Türkiye genelindeki Suriyelileri birtakım olumsuz vasıflarla anmakta, bazıları ise zarar verebildiklerinden dolayı Suriyelilerle belirli ölçüde mesafeli olmak gerektiği kanaatini paylaşmaktadırlar. Bu doğrultuda, kimi Suriyelilerin kendi içlerinde hesaplaşma, anlaşmazlık, çıkar çatışması vb. durumları yaşadıkları anlaşılmaktadır. Ayrıca Suriye'deyken bazı kesimler hakkında oluşan olumsuz kanaatlerin Türkiye'de bulunan Suriyeliler hakkında da negatif yargılara sebep olabildiğini söylemek mümkündür. Nitekim bazı Suriyelilerin kendi isteklerine aykırı hareket eden Suriyeli soydaşlarını DAESH mensubu olmakla suçlamak gibi yollara tevessül ettikleri, bizzat Suriyeliler tarafından aktarılan hususlardır. Bundan dolayı bazı görüşmeciler kendilerini koruma gayretiyle

Suriyelilerle sınırlı ilişki kurma veya Suriyelilerden uzak durma yoluna gidebildiklerini ifade etmektedirler.

Yine katılımcıların bazıları, sokaklardaki Suriyeli dilencileri olumsuz değerlendirmektedirler. Bu katılımcılar, dilencilik yapan bu kişilerin, Suriyeli imajını karalayan ve bu işi meslek olarak görenlerden ibaret olduklarını beyan etmektedirler. Yine Suriyelilerin birçoğunun çok fazla yardım talebinde buldukları, aslında muhtaç olmadıkları halde yardım almak için yalan söyledikleri, maddi durumlarının iyileşmesine karşılık dini anlamda gerileme yaşadıkları vb. durumlar, katılımcıların yorumları arasında yer almaktadır. Bu konularla ilgili bazı katılımcıların görüşleri şu şekildedir:

“Din bakımından durumları iyi gitmiyor... belki %80’inin maddi durumları daha iyi oldu... ama... nasihat veren birisi olmayınca durum kötü oluyor... Cuma namazına gidiyor... anlamıyor... nasihat İslam’da çok önemlidir. Suriye’deyken en az... Cuma günleri illaki bir nasihat duyacak...” (Ebubekir, 34 yaş, öğretmen).

“(Türkiye’deki Suriyeliler) yalan söylüyorlar... çoğunun... paraları var, arabaları var. Bir de bize bak. Allah büyük.” (Ömer, 35 yaş, boyacı-işçi).

“Yardım istiyorlar hepsi.” (Hatice, 29 yaş, ev hanımı).

“13 yaşında kızı var onu istemeye arkadaşı geldi vermedi... (kız isteyen) bir şikayet hazırladı DAES olduğundan... adam... altı ay kaldı hapisanede... Kayseri’de oldu... çıktı... çok uğraştılar uğraşmazlarsa Suriye’ye gönderecekler yani... Suriyeli Suriyelilere yapıyor... iyiler (de) var yani... burada uyum sağlamak için... çabalıyoruz... mesela geçerken ben Suriyeliyim bana yardım edin diye çok kâğıtlar yırttım yani... 3 milyon Suriyeli adına... yapma... Suriye’deyken de aynı... mesleğini devam ettirdi... (iyiler de) çok biz mesela okulumuzda bir hani temizlik yapan bir kadın Suriyeli çok afif hiç istemiyor Suriye’de iken... villalar... arabalar var burada temizlik yapıyor... Suriyeli... yok olduğu için... oraya geçtik(taşındık)... kim gelecek kim gidecek bileceksin... sana çok fazla bir zarar verebilir.” (Cemal, 24 yaş, üni. ögr.-tercüman- öğretmen).

Bu yorumların bir tür aşırı genelleme riski taşıdıkları düşünülebilirse de bazı Suriyelilerin bu belirtilen gruplar içerisinde yer almaları mümkündür. Dini anlamda gerilemenin ise ahlaki gerileme riskini bünyesinde taşıması sebebiyle aşırı dini yorumların etkisine benzer şekilde Türkiye’ye kültürel uyum konusunda sığınmacıları olumsuz etkileyebileceğini söylemek makuldür. Bir diğer husus ise Suriyelilerin önemli bir kısmının Türkçe bilmemesinden dolayı gettolaştıkları ve bu sayede hayatlarını idame ettirmede Türkçe öğrenmeye ihtiyaç duymadıkları söylenebilir. Bu çerçevede *Bünyamin* şunları kaydetmektedir:

“Bir yerde bütün Suriyeliler toplanıyorlar, niye toplanıyorlar? Çünkü burada Arapça konuşan vardır. Burada bütün melzemim (ihtiyacım) Arapça olarak söyleyebilirim. Burada benim, her şeyim alabilirim.” (Bünyamin, 21 yaş, üni. ögr.-grafik tasarımcı).

Türkiye’deki Suriyeliler hakkında bir diğer husus ise zorunlu göçle gelen bazı Türkmenlerin Suriyeli sayılmaktan rahatsız olmalarıdır. Türkiye’ye göç eden Türkmenlerin bu düşüncelerinin,

Türkiye'de yaşamak hasebiyle Türklük duygularının artması ile izah edilebileceği gibi Suriye asıllı diğer milletlere karşı gelişmiş olan bazı olumsuz kanaatlerden kurtulmaktan da kaynaklanabileceği düşünülebilir. Bu durumla ilgili olarak *Halis* şöyle söylemektedir:

“Biz Türk'üz. Biz kendimizi Suriyeli diye adlandıranlardan ayrı tutuyoruz...” (Halis, 52 yaş, ayakkabı imalatçısı).

Bunun yanında bir diğer husus ise fakir Suriyelilerin uyum konusunda daha şanssız algılanmalarıdır. Örneğin *Hafsa* uyum konusunda Suriyeli zenginlerin daha başarılı olma ihtimalinin yüksek olduğunu ifade etmektedir:

“Fakirleri durumlarını iyileştirdi, ama uyum sağlamakta biraz zorlanıyorlar... mesela zengin insanlar... daha kolay uyum sağlayabilirler... mesela, dil öğrenmek fakirlere olmuyor. Zamanı olmuyor, zaten sürekli çalışıyor, para getirmek için... ama zenginler rahat rahat.” (Hafsa, 22 yaş, üni. ögr.).

Sosyo-ekonomik açıdan dezavantajlı bireylerin uyum konusunda daha şanssız olarak görülmeleri anlaşılabilir bir husustur. Zira günlük ihtiyaçlarını karşılamak kaygısı ve telaşı içerisinde olan insanların kültürel uyum ve bununla ilgili olan Türk kültürü veya Türkçeyi öğrenmeye çalışma gibi durumlara ayıracak zamanlarının olmaması makul gözükmektedir. Bu doğrultuda Suriyeli sığınmacıların, katılımcıların Suriyeliler hakkındaki kanaatlerinden hareketle yeknesak ve her konuda aynı görüşleri paylaşan bir gürühtan ziyade her biri birçok konuda diğerleri ile ayrışan fikirler taşıyabilen bir topluluk olduğunu ifade etmek uygundur. Dolayısıyla kültürel uyumun anlaşılmasında konunun bu yönü de göz önünde bulundurulmalıdır.

5. Suriyeliler Açısından Türkiye-Suriye Mukayesesi

Katılımcıların Suriye ve Türkiye konusunda yaptıkları karşılaştırmalar da kültürel uyumları açısından önem arz etmektedir. Bu doğrultuda katılımcıların söz konu kıyaslamada Türkiye hakkındaki olumlu algılarının kültürel uyumu pozitif yönde ve olumsuz algıların da kültürel uyumu olumsuz yönde etkilemesi mümkün gözükmektedir. Söz konusu çerçevede içerisinde katılımcıların görüşlerinden bazı örnekler aşağıdadır:

“Ben bir yere gittim, devletin iş yerine gittim, bir iş yapmak istiyordum, (para) vermeden yapamazsın... rüşvet... Türkiye'de öyle bir şey görmedim...” (Bünyamin, 21 yaş, üni. ögr.-grafik tasarımcı).

“Burada yaşamak daha rahat... orada... erkeklere çok baskı olmuyor, kadınlara daha baskı oluyor.” (Ravza, 23 yaş, üni. ögr.).

“Türkiye daha gelişmiş bir ülke... Suriye'de baskıcı rejim olduğu için özgürlük yok, kendini anlatamıyorsun... burada herkes istediğini söyler. Burada güven var, özgürlük var. Eğer Suriye'de buradaki gibi söylersen senin icabına bakarlar.” (Selman, 40 yaş, inşaat işçisi).

“Suriye'deyken biz özgürlük, medeni hayatı hiç hissetmedik... Türkiye... bir hafta önce seçim vardı... bayram gibi hissettim ben... dedim, baba Suriye'deyken nasıldı?... babam dedi,

Suriye'deyken biz insan değiliz... seçim bütün özgürlük sıfatıyla taşındı." (Tahir, 22 yaş, üni. ögr.).

"Suriye'deyken mesela ben bir şey istedim senden sen bana vermedin... o zaman sana bir zarar vermek istiyorum... burada... mesela bir şikayet yapsa(m)... benim imzamı atacam ve TC mi yazacam ya da almazlar ki... bizde öyle değil bir adam şikâyet etti ama kim belli değil" (Cemal, 24 yaş, üni. ögr.-tercüman- öğretmen).

Görüşme yapılan Suriyelilerin çoğunluğuna göre Türkiye daha fazla özgürlüğün olduğu, insanların görüşlerini ve düşüncelerini özgürce ifade edebildikleri bir ülkedir. Ayrıca, Suriye'dekinin aksine halkın üzerinde başına her an bir şeyler gelebilme baskısının olmadığı ve rüşvetin yaygın olmadığı bir ülke olarak görülmektedir. Yine Türkiye'de kanunların daha şeffaf ve adalete uygun olarak işlediği de katılımcıların görüşleri arasındadır. Ayrıca bazı kadın katılımcılara göre, Türkiye'de kadınlara yapılan muamele Suriye'deki gibi erkek öncelikli ve kadınların belli oranda baskı altında tutulması şeklinde gerçekleşmemektedir. Birçok katılımcı böyle düşünmekle birlikte Suriye konusunda daha olumlu atıflarda bulunan katılımcılar da mevcuttur:

"Maşallah, zaten mukayese yok ... yaşama şartları (Türkiye'de daha iyi)... mesela Suriye... çok ucuzdur... ikincisi ise, orda millet birbirlerine yardım etmek biraz daha yaygındır. Yani, mesela işsiz olan yaşayabiliyor... banka şeyi bizde fazla yaygın değildir. Kredisi. O da vardır, fark olarak... Suriye'dekiler iş saatleri çok az... 6 saat 7 saat... Türkiye... 10... 12 saat çalışıyor... zor geliyor." (Ebubekir, 34 yaş, öğretmen).

"(Türkiye) Suriye'den iyi... (ama) orası daha iyiydi savaştan önce." (Hatice, 29 yaş, ev hanımı).

"Burada... hayat çok hızlı yetiştiremiyorsun... orda hayat daha çok basit... (Suriye'de) hem maddi olarak hem de manevi olarak yaşayabilirsin. Burada benim gördüğüm hep maddi olarak yaşıyorsun. Yani, her şey madde üzerinde gidiyor... çalışmazsan kimse sana bakmaz... sosyal hayat... burada %5... orada %70... var... Yani, ben kardeşimle bile zor görüşebiliyorum. Onun işi var, benim işim var, saatlerimiz farklı." (Usman, 31 yaş, tercüman).

Anlaşıldığı kadarıyla bazı katılımcılar hayat standartları Türkiye'deki kadar yüksek olmasa da Suriye'de hayatın daha kolay ve ucuz olduğunu, toplumsal dayanışma ve sosyalleşmenin daha yoğun olduğunu ifade etmektedirler. Ayrıca Türkiye'de iş saatlerinin daha fazla olduğunu ve mevcut durum açısından Türkiye'yi daha fazla beğendiklerini vurgulasalar da Suriye'deki eski koşulların Türkiye'den daha iyi olduğunu belirtmektedirler. Bu doğrultuda belirtilen pozitif düşüncelerin kültürel uyuma katkı sağlama potansiyeli olduğu söylenebilir. Bununla birlikte iki ülke mukayese edilirken kültürel uyumu olumsuz manada etkileyebilme potansiyeline sahip duygu ve düşüncelerin de bazı sığınmacılar arasında mevcut olduğu gözlemlenmektedir.

6. Suriyelilerin Türklerle İlişkileri Hakkındaki Duygu ve Düşünceleri

Konuyla ilgili olarak önem arz ettiği düşünülen hususlardan bir tanesi de Suriyelilerin genel olarak Türklerle kurdukları ilişkiler ve buna bağlı olarak sahip oldukları algı ve düşüncelerdir. Söz konusu

düşüncelerin olumlu olanlarının kültürel uyuma olumlu yönde motivasyon sağlayacağı kabul edilebilir. Bununla birlikte olumsuz düşünce ve algıların ise ilişkilerin kopması yönünde motivasyon sağlayabilmesi mümkündür. Bu çerçevede katılımcıların olumlu yöndeki görüşlerinden öne çıkan bazı örnekler aşağıdaki gibidir:

“Elhamdülillah çoğunlukla yani kendimizi hiç garip görmedik... geçen bir sohbe gidiyoruz, bir sohbet yaptım. Yani, bazı arkadaşlar şaşırmuşlar, o kadar beğenmişler, diyorlar acaba, böyle bi Suriyeliler var mı, yok mu? Demek ki görmemişler, mesela, o da vardır... bir eve oturduk eskiden, daha sonra çıktık... o da bir arkadaşımı görmüş, evi kiraliğe çıkarmış. Arkadaşıma demiş ki... tekrar gelmek istemiyor mu?” (Ebubekir, 34 yaş, öğretmen).

“Türklerin bir yönü var... kalpleri hiç dayanamaz... bir insanın gördükleri halde, yarada (yarası olan). Bazen çok üzüntülü bir şeyler söylerim ben, ağlamaya başladılar.” (Ravza, 23 yaş, üni. ögr.).

“Güzel halkı... Kayseri'nin halkı destek çıktı bize destekledi... yardım etti geldiğimizde herkes elbisesi ile geldi... eşyaları Kayseri halkı aldı bize.” (Hatice, 29 yaş, ev hanımı).

“Kayserililer bize iyi davranıyor. Tanıdığım birçok insan zaten memnun. Zaten burayı neden beğendim. Din, iman var... Türkleri ben ortak görüyorum. O kadar iyi görürüm ki.” (Halis, 52 yaş, ayakkabı imalatçısı).

“Türk kardeşlerimiz ya da yaşlı Arapça konuştuğumuzda şey sanıyor yani sahabelerden geldiler yani bizde kendimizden çok utanıyoruz yani çok hatamız var, çok şeylerimiz var, o bana nasıl bakıyor...” (Cemal, 24 yaş, üni. ögr.-tercüman- öğretmen).

Katılımcıların ifadelerinden anlaşılacağı üzere önemli bir kısmının Kayseri halkı ile olumlu etkileşimi bulunmaktadır. Bu konuda farklı iller ve farklı örneklerde yapılmış bir çalışma da genel olarak Suriyelilerin Türk halkına müteşekkir oldukları ve Türk halkının kendilerine yardımcı olduğu ifade edilmektedir (Erdoğan, 2018a, ss. 107-108). Bu doğrultuda katılımcıların birçoğunun Kayserililerle olumlu ilişkiler tesis ettikleri ve bu ilişkilerin dini ve insani motiflerle yakından ilişkili olduğu görülmektedir. Dolayısıyla dini hassasiyet düzeyi yüksek olan insanların Suriyeli sığınmacılara karşı tavırlarının daha olumlu olduğu, bundan ötürü de Suriyeli sığınmacıların toplumsal olarak kabullenilmesi konusunda dini motiflerin önemli bir rol oynayabileceği kabul edilebilir. Bu noktada dikkat çeken hususlardan birisi de *Ravza*'nın ifade ettiği üzere Türklerin kalplerinin ince olduğu, zor durumda bir insan gördükleri zaman onun derdiyle dertlendikleri ve ona merhamet ettikleri düşüncesidir. Söz konusu tespit, Türklerin oldukça merhametli olduğunu ve bu durumun da sığınmacılar karşısında daha insani yaklaşımlar sergilemesini olanaklı kıldığını düşünmeye imkân vermektedir.

Suriyeli sığınmacıların Türkler ile ilişkilerinde bazı olumsuz yaklaşım ve tecrübelerin de söz konusu olduğu katılımcıların ifadelerinden anlaşılmaktadır. Bu çerçevede katılımcıların Türklerle kurdukları ilişkiler bağlamında ortaya çıkan bazı olumsuz örnekler şu şekildedir:

“Bana göre... yaşlılar bizi iyi bir insanlar görmüyorlar... görüyorlar ki valla siz buraya kaçtınız, buraya geldiniz hayatımıza her şeyi mahvettiniz. Çocuklarımız iş bulamıyorlar, bütün işleri siz alıyorsunuz... (Türkiye’de Suriyeli olmak) Çok zor, çok. Ben şu an Suriyeli olduğumu söylemek utanıyorum bazı yerlerde... çok ağır bir şey.” (Bünyamin, 21 yaş, üni. ögr.-grafik tasarımcı).

“İlk geldikleri çok iyi bir şekilde, çok merhametliler... yardım etmeye... başladılar... Ama artık o kadar kötü Suriyeliler onları kandırmaya başladılar da kötü bir şekilde bakmaya başladılar. Yani, bir insan kötü yaptığı için, herkes olarak bakıyorlar.” (Ravza, 23 yaş, üni. ögr.).

“Mesela Suriyeli öğrenciler mesela 1000 lira... burs... Türk öğrenciler falan 500 lira alıyorlar diye... mesela diyorlar ki Suriyeliler sınavsız olarak giriyorlar üniversiteye, böyle bir şey tabi ki doğru değil.” (Firdevs, 23 yaş, üni. ögr.).

“Arkadaşım... dedi ki; “keşke ben Suriyeli olsaydım” ... ben dedim keşke Suriyeli olsaydın... evin olmasaydı, hiçbir şeyin olmasaydı, herkes sana kötü davransaydı dedim. Sonra, kız bir şok kaldı, o zamandan beri... benimle konuşmuyor.” (Selma, 21 yaş, üni. ögr.).

“Halk arasında söylenti oluyor... bir keresinde... bir bakkala girdim... o zamanlarda referandum vardı... “siz evet demeseydiniz, evet çıkmayacaktı” dedi... vatandaş değiliz ki dedim... “sigortan varsa vatandaşsın” dedi. Dedim ki... sigorta... vatandaşlık demek değil...” (Mahir, 30 yaş, öğretmen).

Görüşmecilerin ifadelerinden anlaşıldığına göre, halkın önemli bir kısmının görüşleri ilk başlarda olumluysen gerek çıkan birtakım olumsuz söylentilerden gerekse görülen bazı kötü örneklerden dolayı daha negatif bir yöne doğru evrilmiştir. Bu noktada doğru olmadığı halde Suriyelilere sağlanan bazı imtiyazlar olduğu söylentilerinin çıkması, Suriyelilerin ülkeye zarar vermeye başladıkları düşüncesi, Suriyelilerin bir kısmının halkı rahatsız eden davranışlarının Suriyelilerin geneline teşmil edilmesi, bazı yardım faaliyetlerinin suistimal edilmesi gibi durumlar, halkın Suriyelilere karşı tutumlarını farklılaştırmasına sebebiyet vermiştir. Bu tutum değişikliğinin Suriyelilerin şehir halkı ile iletişim kurmalarını olumsuz yönde etkileyebilecek bir durum olduğu ve Suriyeli sığınmacıların daha fazla kendi içlerine kapanmalarına yol açma riski taşıdığı düşünülebilir. Bundan dolayı da Suriyelilerin şehir halkıyla iletişimi devam ettirme yerine, dışa kapalı bir tutum sergilemeyi önceleyen negatif uyum stratejilerine yönelme riski ortaya çıkmaktadır. Söz konusu risk de dışa kapalılığın yanı sıra Türkiye toplumunu karşıt ve zararlı görme, bunun neticesinde de birtakım saldırganlık ve şiddet eylemlerine kadar dahi varabilme gibi tehlikeleri içerisinde barındırmaktadır. Bu durum ise toplumsal huzuru tehdit edebilecek çeşitli durumlara yol açabilme ihtimali taşımaktadır.

7. Suriyelilerin Türkiye Devleti Hakkındaki Duygu ve Düşünceleri

Kayseri’deki Suriyelilerin kültürel uyumlarını anlama konusunda önem arz ettiği düşünülen hususlardan birisinin de katılımcıların Türkiye Cumhuriyeti devleti hakkındaki duygu ve düşünceleri

olduğunu ifade etmek mümkündür. Bu çerçevede katılımcıların öne çıkan bazı ifadelerine aşağıda yer verilmiştir:

“Güzel elhamdülillah... çok güzel bir şeyler yaptılar. Sağlık bakımından mesela, geçici koruma altındakiler hep bir şey vermeden hastaneye gidiyorlar, yani Türkler gibi hiçbir farkı kalmadı. Bir de mesela, ilaç bedava alıyorlar, o da güzel bir şeydir. Eğitim bakımından da bizimkiler aynı okullara gidiyorlar... Allah razı olsun... kötü örnekler hariç... sanki... vatanımızda gibiyiz... İngiltere... yaklaşık bir 20 bin almışlar. Hepsi... Master, doktora gibiler... bunlar, burada kalsalar... bu memlekete faydalı olsalar...” (Ebubekir, 34 yaş, öğretmen).

“Biri gelip... kapımı dövdü zorla yanıma girmek istedi, sapığın teki... polisler geldi. Abim gibi davrandılar. Beni korudular, ondan polis gördüm mü sevinirim. Kendimi emniyette hissederim. (Türk devletinin tavrı) Bundan iyisi can sağlığı.” (Hatice, 29 yaş, ev hanımı).

“Çok saf olmayalım illa ki siyasi olarak bir şeyleri vardır... menfaati vardır... ama genel olarak yok, sağ olsun devlet... Allah razı olsun. Yani, sahip çıktı, yardımcı oldu. Kolaylık sağlıyor.” (Usman, 31 yaş, tercüman).

“Sağlık için Suriyeliler bedava hastaneye gidiyor. Yani, tam olarak o devletten ya da Unicef'ten tam olarak bilmiyorum. Ama o... harika bir şey... eğitim mesela, başka uyruklar para veriyor, biz para vermiyoruz. Ama o da zeki bir şey bence, yani mesela üniversiteler parayla giriyorsak, giremeyiz. Sonuçta cahil insanlar çıkacak. Sonuçta, sıkıntılar çıkacak Türkiye'ye.” (Selma, 21 yaş, üni. ögr.).

“Çok iyi... bize yaptığı şey, başkaları yapmadı... hükümet çok iyi yapıyor, ama ben sırf bir personel ya da bir işçi, devlette çalışan bir memur (kötü davranıyor diye), hükümet kötü diyemem ki.” (Yusuf, 22 yaş, üni. ögr.- grafik tasarımcı).

“Bizi şöyle bir kart gibi kullanıyorlar. Avrupa karşısında... sürekli tehdit ediyorlar sınırları açacağız, oraya mülteci olacak fazla falan. O yüzden bize sürekli para gönderiyorlar hükümete. Öyle... kendi cebinden vermiyor, öyle söyleyeyim. Ama sürekli bizim hayatımızı kolaylaştırıyorlar... her yerde bizi kabul ediyorlar... biz... kendi ülkemizde olsaydık o kadar iyi davranmayacaklardı.” (Hafsa, 22 yaş, üni. ögr.).

Çalışmanın katılımcılarının ifadelerinden genel olarak Türkiye'ye şükran ve minnet duyguları besledikleri anlaşılmaktadır. Birçok katılımcı Türkiye'den övgüyle bahsetmekte ve devletin emniyet, sağlık ve eğitim unsurlarının kendilerine karşı olumlu yaklaşımlarından bahsetmektedirler. Bazıları ise devletin çeşitli kademelerinde yer alan bazı kamu görevlilerinin olumsuz tavırlar sergileyebildiğini ancak bunun devletin bütünsel görüşünü yansıtmadığını ve devletin genel itibarıyla oldukça olumlu ve insani bir yaklaşım ortaya koyduğunu ifade etmektedirler. Suriyelilerin Türkiye devletine şükran ve minnet duygularına farklı çalışmalarda da temas edilmektedir (Erdoğan, 2018a, s. 107; Sağır, 2018, ss. 229-230).

Bununla birlikte bazı Suriyeli katılımcılar Türkiye'nin kendilerine karşı iyi niyetli ve insani tavırlarını kabul etmekle birlikte bu durumun tamamen saf bir iyilikten kaynaklanmadığını düşünmektedirler. Bu görüşlerine dayanak olarak ise Türkiye'nin yerine göre Avrupa'ya karşı sığınmacıları bir tehdit unsuru olarak kullandığı ve Avrupa'dan bu yolla para aldığı, mültecilere kendi bütçesinden para vermediği veya bu durumun arkasında birtakım siyasi menfaatlerin yer aldığını belirtmektedirler. Yine eğitim konusunda öğrencilere yardımcı olmanın ise cahil insanların ortaya çıkarak Türkiye'ye zarar vermesini önleme gibi faydalarının olduğu belirtilmektedir. Bu noktada sığınmacı krizinin bazı zaman dilimlerinde Avrupa ile olan ilişkilerde söz konusu edildiği kabul edilebilir gözüktüğü de bu söylemlerin çoğunlukla Türkiye'nin bu durumla başa çıkmada yalnız bırakıldığı vurgusu ile beraber ortaya konulduğunun göz ardı edildiği ifade edilebilir (*'AB Harekata İşgal Derse Kapıları Açarız'*, 2019; *Olmadı kapıları açarız*, 2019; *'Suriyeliler'e Kapıları Açarız'*, 2019). Ayrıca, Türkiye'nin sığınmacılar için Uluslararası toplumdan 1 milyar dolardan az bir yardım alıp kendi bütçesinden 40 milyar dolar civarında bir harcama yaptığı da en yetkili ağızlar tarafından ifade edilmiş bir husustur (*Çavuşoğlu*, 2019a; *Çavuşoğlu*, 2019b). Dolayısıyla burada ya bir yanlış bilgilendirme veyahut da bir mantığa büründürme mekanizmasının mevcut olduğu söylenebilir.

Sonuç

Temel araştırma sorusu "*Kayseri'de ikamet eden Suriyelilerin vatan algısı, ülkelerindeki savaş ve sonrasındaki yaşantılarına dair görüş ve düşünceleriyle dini algıları ve kültürel uyumları arasında nasıl bir ilişki vardır?*" olan bu çalışma, nitel araştırma tekniklerinden fenomenolojik yöntemle gerçekleştirilmiştir. İlgili araştırma konusu çeşitli alt sorularla zenginleştirilerek konu derinlemesine incelenmeye çalışılmıştır. Bu çerçevede de önem arz edebilecek birtakım sonuçlara ulaşılmıştır.

"*Suriyeliler vatan mefhumunu nasıl algılamakta ve Türk vatandaşlığı konusunda ne düşünülmektedirler?*" sorusuna verilen cevaplar ele alındığında katılımcıların önemli bir kısmının Suriye'ye vatan olarak bağlı oldukları ve Suriye'yi kendilerine ait hissettikleri görülmektedir. Bu bağlılıkta özellikle Suriye'de uzun bir yaşanmışlığı olan kişiler daha ön plana çıkmaktadır. Ayrıca bazı erkek sığınmacılarda mevcut yaşam alanlarından ayrılmak zorunda kalma sonucu yeni bir yaşama alanı ihtiyacının ortaya çıktığı ve bu ihtiyacın etkisiyle de vatanın kökensel olarak ait olunan yer değil, içinde yaşanan ve mahiyeti değişkenlik arz eden bir yapı olarak tasavvur edildiği görülmektedir. Bunun yanında görüşmecilerin hemen hepsi Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı olmak istediklerini beyan etmektedirler. Söz konusu durumdan anlaşıldığı kadarıyla katılımcılar hem Suriye'ye dair bağlarını korumak hem de Türkiye ile bağlarını güçlendirmek arzusundadırlar. Dolayısıyla, bu hususun adaptasyon sağlamak için önemli bir motivasyon sağlayabileceği yorumunu yapmak mümkün gözükmektedir.

Savaş öncesi durum hakkında kendilerine yöneltilen "*Suriyelilerin savaş öncesi Suriye'ye ilişkin duygu ve düşünceleri nelerdir?*" sorusuna gelindiğinde katılımcıların önemli bir kısmının savaş öncesi maddi durumlarının daha iyi olmakla birlikte, özellikle devletin baskıcı ve kimi zaman zulme varan tutumlarına maruz kaldıklarını ifade ettikleri görülmektedirler. Bundan dolayı dini hayatlarını rahat yaşayamadıkları, düşüncelerini açığa vuramadıkları ve sürekli olarak Suriye istihbaratı tarafından takip edilme korkusuyla yaşadıklarını belirtmektedirler. Bu durumun da oradaki baskıcı çevreden

kurtulmalarından ötürü Türkiye'de buldukları ortama uyum sağlama konusunda kendilerini motive edici bir husus olduğu söylenebilir.

Bir diğer alt araştırma sorusu ise *“Suriyelilerin savaşın çıkışına ilişkin duygu ve düşünceleri nelerdir? Bu kanaatler, onların dini ve psikolojik durumlarını nasıl etkilemektedir?”* şeklindedir. Bu soruyu yanıtlarken görüşmeciler rejimin Sünni kesime karşı uyguladığı baskılar, dış güçlerin etkileri, dini değerlere karşı hürmette ve Allah'a kullukta kusur etme, birtakım şahısların maddi hırsları gibi hususlara değinmekte ve savaşın başlama sebebini bu durumlarla açıklamaktadırlar. Bu konuda Suriye'deki savaşın bir iç savaş olduğu bundan dolayı orada bir fitne ortamının bulunduğunu ifade etmektedirler. Bundan dolayı da bu tehlike ortamından kurtulmak için Türkiye'ye göç ettiklerini belirtmektedirler. Söz konusu durumdan ötürü bahsi geçen zorlu ortamdan Türkiye gibi belli bir standarda erişmiş, gelişmiş bir ülkeye gelmenin katılımcıların uyum sağlama isteklerine pozitif yönde etki edecek bir husus olduğunu ifade etmek mümkündür.

“Suriyelilerin Türkiye'deki Suriyelilere ilişkin düşünceleri nelerdir ve kendi aralarındaki ilişkiler nasıldır?” sorusuna verilen cevaplar değerlendirildiğinde görüşmecilerin Türkiye'deki Suriyelileri 3 sınıf olarak gördükleri anlaşılmaktadır. Bunları iyi ve kötü insanlar ile ne iyi ne kötü olan orta dereceden insanlar şeklinde ortaya koymak mümkündür. Katılımcılar genel olarak kendi işiyle meşgul olan iyi insanların daha fazla oldukları düşüncesini paylaşmaktadırlar. Bununla birlikte Suriyelilerin içlerinden önemli bir kısmının cahil, eğitimsiz, kötü, dinden uzaklaşmış, başkalarına kötülük yapma potansiyeli taşıyan insanlar oldukları da yine bazı katılımcılar tarafından ifade edilmektedir. Bu doğrultuda Suriyelilerin kültürel uyumları ele alınırken onların yeknesak olmadıkları, birbirleri hakkında çok farklı kanaatler taşıyabildikleri göz önünde bulundurulmalıdır.

Katılımcıların iki ülke hakkındaki kanaatlerini anlamak amacıyla kendilerine yöneltilen *“Uyum sürecinde Suriye ve Türkiye'yi nasıl değerlendirmekte ve karşılaştırmaktadırlar?”* sorusuna cevaben görüşmeciler, Türkiye'de hayat standartlarının daha yüksek olduğunu belirtmektedirler. Ayrıca, Türkiye'de kadınların Suriye'ye nazaran daha fazla haklara sahip oldukları ve Türkiye'de insanların özgür olduğunu Suriye'de ise daha baskıcı bir yönetim anlayışının benimsendiğini ifade etmektedirler. Bunun yanında Suriye'de sosyal hayatın daha güçlü olduğu, hayatın daha yavaş aktığı ve hayat pahalılığının Türkiye'den daha düşük seviyede olduğunu belirtmektedirler. Tüm bunlarla birlikte görüşmeciler, genel olarak Türkiye'deki hayat standartlarının kendi ülkelerindekinden daha yüksek olduğunu kabul etmektedirler. Bu olumlu kabulün ise kültürel uyumu olumlu etkilemesi beklenebilir.

“Suriyelilerin Türklerle ilişkileri nasıldır?” sorusu da araştırmada ele alınan bir diğer konudur. Bu konuda Suriyeli görüşmeciler genel itibariyle Türklerle ve Kayseri halkıyla olumlu ilişkiler kurduklarını ifade etmektedirler. Genel kanaat böyle olmakla birlikte olumsuz birtakım tecrübeler yaşayanlar ve zaman zaman Suriyeli kimliğini saklamak zorunda hissedenler dahi bulunmaktadır. Bu noktada olumlu ilişkilerin kültürel uyumu pozitif yönde etkileyeceği, olumsuz tecrübelerin ise bağları koparma veya marjinalleşme gibi riskleri bünyesinde barındırdığı düşünülmektedir.

Son olarak katılımcılara yöneltilen *“Türkiye Cumhuriyeti devleti hakkında Suriyeli sığınmacıların duygu ve düşünceleri nelerdir?”* sorusuna cevaben görüşmecilerin hemen hepsi Türkiye devleti ve sığınmacılara

sağladığı imkanlar hakkında şükran duygularını ifade etmektedirler. Bu doğrultuda Türkiye'ye karşı bu şekilde olumlu kanaatler taşımalarının kültürel uyum konusunda müspet bir etkide bulunabileceği kabul edilebilir. Bununla birlikte bazı görüşmeciler şükran duygularını belirtmekle birlikte, Türkiye'nin sığınmacılardan belirli siyasi menfaatler elde ettiği ve Avrupa karşısında bir siyasi kart olarak sığınmacıları kullandığı gibi olumsuz düşünceler de ortaya koyabilmektedirler. Bu olumsuz kanaatlerin sığınmacıların Türkiye'ye uyum konusundaki motivasyonlarını olumsuz etkileyebilme potansiyeli taşıdığını belirtmek mümkündür.

KAYNAKÇA

- AB Harekata İşgal Derse Kapıları Açarız. (2019, Ekim 10). <https://www.amerikaninsesi.com/a/erdo%C4%9Fan-ab-harekata-i%CC%87%C5%9Fgal-derse-kap%C4%B1lar%C4%B1-a%C3%A7ar%C4%B1z-/5118218.html>
- Apak, H. (2014). *Suriyeli göçmenlerin uyumu ve gelecek beklentileri: Mardin örneği*. Artuklu Üniversitesi.
- Arslan, İ., Bozgeyik, Y., & Alancioğlu, E. (2016). Göçün ekonomik ve toplumsal yansımaları: Gaziantep'teki suriyeli göçmenler örneği. *İlahiyat Akademi Dergisi*, 3(4), 129-148.
- Castles, S., Haas, H. de, & Miller, M. J. (2014). *The age of migration: International population movements in the modern world* (5. ed). Palgrave Macmillan.
- Çavuşoğlu: Göçmenlere 37 milyar dolar harcadık. (2019a, Eylül 2). Memurlar.Net. <https://www.memurlar.net/haber/852631/cavusoglu-gocmenlere-37-milyar-dolar-harcadik.html>
- Çavuşoğlu: İdlib faciaya tanıktır. (2019b, Eylül 25). https://www.iletisim.gov.tr/turkce/dis_basinda_turkiye/detay/cavusoglu-idlib-faciaya-taniktir/
- Demirbaş, Ç. Ö., Dikmenli, Y., & Gafa, İ. (2018). Türkiye'de geçici koruma altındaki Suriyelilerin vatan algısına ilişkin görüşleri. *Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi*, 13(2), 253-266.
- Deniz, A. Ç., Hülür, A. B., & Ekinci, Y. (2016). *Bizim müstakbel hep harap oldu suriyeli sığınmacıların gündelik hayatı*. İstanbul Bilgi Üniversitesi.
- Erdoğan, M. M. (2018a). *Türkiye'deki suriyeliler toplumsal kabul ve uyum* (2. Baskı). İstanbul Bilgi Üniversitesi.
- Erdoğan, M. M. (2018b). *Suriyeliler barometresi Suriyelilerle uyum içinde yaşamın çerçevesi*. İstanbul Bilgi Üniversitesi.
- Erkan, E. (2016). Suriyeli göçmenler ve dini hayat: Uyum, karşılaşma, benzeşme Gaziantep örneği. *İlahiyat Akademi Dergisi*, 3(4), 1-35.
- Festinger, L. (1968). *A theory of cognitive dissonance*. Stanford University Press.
- Forsyth, J. (2017a). Abraham Maslow: Din ve kendini gerçekleştirme. M. Ulu (Ed. & Çev.). *Psikolojik Din Kuramları* içinde (ss. 280-319). Kimlik Yayınları.
- Forsyth, J. (2017b). Erich Fromm: Din ve Hümanizm. M. Ulu (Ed.), & A. Tanrıverdi (Çev.). *Psikolojik Din Kuramları* içinde (ss. 196-237). Kimlik Yayınları.

- Forsyth, J. (2017c). Sigmund Freud: Din ve baba kompleksi. M. Ulu (Ed.), & M. Güven (Çev.). *Psikolojik Din Kuramları* içinde (ss. ??). Kimlik Yayınları.
- International Migration. (2017). United Nations. <http://www.un.org/en/development/desa/population/migration/publications/wallchart/docs/MigrationWallChart2017.pdf>
- İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü. (2020). http://www.goc.gov.tr/icerik3/gecici-koruma_363_378_4713
- Olmadı kapıları açarız. (2019, Eylül 7). <https://tr.euronews.com/2019/09/07/erdogan-belediyelerde-isten-cikarmalara-tepki-gosterdi>
- Sağır, Z. (2018). *Kültürel uyum ruh sağlığı ve din*. Değerler Eğitimi Merkezi Yayınları.
- Suriyeliler'e Kapıları Açarız. (2019, Eylül 5). <https://www.amerikaninsesi.com/a/erdo%C4%9Fan-dan-ab-ye-suriyelilere-kap%C4%B1lar%C4%B1-a-%C3%A7ar%C4%B1z-/5071054.html>
- Türkiye ve Göç. (2015). T.C İç İşleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü. http://www.goc.gov.tr/icerik6/turkiye-ve-goc_363_382_1445_icerik
- Yıldırım, A., & Şimşek, H. (2016). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri* (10. Baskı). Seçkin Yayıncılık.

